

Rosita Hagert
Matilda Hänninen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus
Opinnäytetyö, 2022

ÄITIEN JA HEIDÄN LASTENSA KOKEMUKSIA VANKILAN PERHEOSASTOSTA

TIIVISTELMÄ

Rosita Hagert ja Matilda Hänninen
Äitien ja heidän lastensa kokemuksia vankilan perheosastosta
53 sivua, 3 liitettä
Syksy 2022
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (amk)
Varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus

Tämä opinnäytetyö on tutkimuspainotteinen ja sen tarkoituksena oli tutkia Vanajan vankilan perheosastojakson päättäneiden naisvankien ja heidän lapsiensä kokemuksia osastojaksosta. Vanhemmuuden ja siviilielämään paluun tukeminen olivat myös keskeisiä aiheita tutkimuksessa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Vanajan vankilan perheosaston työntekijöille asiakkaidensa kokemuksista, jotta toimintaa voi kehittää asiakaslähtöisesti. Tavoitteena oli myös tuoda naisvangit ja heidän lapsensa sekä perheosasto näkyväksi ja lisätä tutkimustietoa aiheesta.

Tutkimuskysymykset olivat: millaisia ovat asiakkaiden kokemukset osastojaksosta, miten vanhemmuutta tuetaan perheosastolla sekä miten siviilielämään paluuta tuetaan perheosastolla.

Aineisto kerättiin haastattelemalla perheosastojaksolta lähteneitä äitejä. Haastattelumenetelmänä käytettiin kertomushaastattelua. Haastattelut olivat puolistrukturoituja ja kaikilta kysyttiin samat kysymykset. Etukäteen suunniteltu haastattelurunko oli jaettu erikseen äitiin ja lapsen liittyviin kysymyksiin. Haastattelut tehtiin opinnäytetyöparina alkuvuonna 2022 ja niitä toteutui yhteensä viisi. Aineiston analysointimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia.

Aineiston analyysin perusteella asiakkaiden kokemukset perheosastosta ovat pääosin todella positiivisia. Perheosaston fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ympäristö luo turvallisen ilmapiirin perheille ja mahdollistaa keskittymisen vanhemmuuteen ja varhaiseen vuorovaikutukseen. Äidit kokivat saaneensa yksilöllistä tukea ja hyödyllisiä konkreettisia neuvoja, jotka tukivat vanhemmuutta. Säännöllinen ja ennakoitava arki sekä toistuvat rytmit ja rutiinit koettiin tärkeäksi niin vanhemmuutta kuin lapsen kasvua ja kehitystä tukevana asiana. Rutiinit loivat myös pohjan siviilielämään paluulle ja arjelle kotona.

Johtopäätöksissä korostuu havainnointi. Pienen lapsen ääni tulee kuuluviin erityisesti havainnoimalla lasta sekä lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta arjen tilanteissa. Myös vanhemman on tärkeää oppia havainnoimaan lasta ja lapsen tarpeita. Perheen havainnointi ja haastavien taustojen tunnistaminen mahdollistaa myös yksilöllisen tuen ja avun tarjoamisen vanhemmalle ja lapselle.

Asiasanat: Naisvangit, Vankilan perheosasto, Varhainen vuorovaikutus

ABSTRACT

Rosita Hagert and Matilda Hänninen

Experiences of mothers and their children on prison family unit

53 pages, 3 appendices

Autumn 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme of Social Services, Early childhood education

This thesis is research oriented, and its aim was to study the experiences of female prisoners and their children after they have left the Vanaja prison family unit. Supporting parenthood and returning to civilian life were also key topics in this research. The aim of the thesis was to produce information about these experiences for the employees of the Vanaja prisons family unit, to develop the service in a customer-oriented manner. The goal was also to raise awareness about female prisoners and their children as well as the family unit and to increase research information about it.

The research questions were: how did the customers experience the family unit period, how is parenting supported in the family unit and how is the return to civilian life supported in the family unit?

The study carried out interviews from mothers who have left the family unit. Narrative interview was used as the interview method. The interviews were semi-structured, and everyone was asked the same questions. The pre-planned interview framework was divided separately into questions related to the mother and the child. The interviews were conducted in the beginning of 2022 and a total of five of them took place. Content analysis was used as the data analysis method.

Based on the analysis of the data, the experiences of the customers with the family unit are mostly positive. The physical, psychological, and social environment of the family unit creates a safe atmosphere for families and enables them to focus on parenting and early interaction. The mothers felt that they received individual support and useful advice that supported their parenting skills. Predictable everyday life, as well as repetitive rhythms and routines, were felt to be important as something that supports both parenting and the child's growth and development. The routines also laid the groundwork for returning to civilian life and everyday life at home.

Conclusions emphasize observation. A small child's voice comes to be heard specifically by observing the child and the interaction between the child and the parent in everyday situations. It is also important for the parent to learn to observe the child and the child's needs. Observing the family and identifying challenging backgrounds also enables providing individual support and help to the parent and child.

Keywords: Female prisoners, Early interaction, Prisons family unit

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NAISVANGIT	6
2.1 Naiserityisyys vankilatyössä.....	7
2.2 Vanajan vankilan perheosasto	8
2.3 Vauvaperhetyö vankilan perheosastolla.....	12
3 VARHAISKASVATUSIKÄISEN LAPSEN KASVU JA KEHITYS	14
3.1 Fyysinen kehitys	15
3.2 Psykkinen kehitys.....	16
3.3 Sosiaalinen kehitys	17
4 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS	18
4.1 Kiintymyssuhdeteoria	19
4.2 Erilaiset kiintymyssuhdemallit	20
4.3 Vuorovaikutus äiti-lapsiosastolla	21
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	23
6 TAUSTA JA YHTEISTYÖKUMPPANI.....	24
7 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI	25
7.1 Tutkimusmenetelmät.....	25
7.2 Aineiston keruu	26
7.3 Aineiston analyysi	27
8 TULOKSET	30
8.1 Vanhemmuuden tukeminen	30
8.2 Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen.....	31
8.3 Vuorovaikutus ja sen merkitykset.....	33
8.4 Perheosaston ympäristö	35
8.5 Lapsien kokemukset äitien kertomana.....	35
8.6 Siviilielämään paluun tuki ja perheiden tulevaisuuden näkymät.....	36
9 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS	39

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	42
10.1 Pohdinta tutkimuksen tuloksista	42
10.2 Ammatillinen kasvu	45
10.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	46
LÄHTEET.....	49
LIITE 1. Haastattelurunko	54
LIITE 2. Saatekirje	56
LIITE 3. Suostumuslomake.....	57

1 JOHDANTO

Suomessa vapautuu vuosittain noin 5 500 vankia, joista noin viisi prosenttia on naisia, eli vain alle 300. Suuri osa naisvangeista on äitejä monen ikäisille lapsille. (Wikgren, 2020.) On arvioitu, että vuositasolla on jopa yli 12 000 lasta, jota vanhemman vankeus koskettaa, ja ainakin joka neljännellä vangilla oli huollettavanaan alle 18-vuotias lapsi Suomessa vuonna 2018 (Lapintie & Sassi, 2020; Enroos, 2021). Ottaen huomioon kuinka laajasti Rikosseuraamuslaitos seuraa ja julkaisee erilaisia tilastoja, on erikoista, ettei kuitenkaan vankien lapsista tilastoida juuri mitään.

Nykyinen vankilan perheosasto Vanajan vankilassa on saanut alkunsa vuonna 2010, kun tätä edeltävä äiti-lapsiosasto muutettiin lakimuutoksin lastensuojeluyksiköksi. Perheosastolle voidaan sijoittaa lastensuojelulain mukaisesti alle kaksi vuotias lapsi vankeustuomiota suorittavan vanhempansa kanssa. Sijoitusta voidaan jatkaa siihen asti, kunnes lapsi täyttää kolme, jos se on lapsen edun mukaista. (Enroos, 2014, s.140–142.) Perheosasto lastensuojeluyksikkönä on erityinen esimerkiksi siten, että se on ainoa laatuaan Suomessa sekä maailmanlaajuisesti ainoa lastensuojeluyksikkö, joka on vankilan alueella.

Vankilan perheosasto on yhdistelmä vankien rangaistusaikaan sekä perheosastojaksoon liittyviä tavoitteita ja suunnitelmia sekä tavanomaista lapsiperheen arkea, jossa lapsen etu ja hyvinvointi on keskiössä. Perheosasto sijaitsee vankilan alueella, mutta vanhempien vankeusrangaistus näkyy kuitenkin osaston arjessa hyvin vähän. Perheosastolla työskentelee Kanta-Hämeen perhetyö ry:n perhetyöntekijät sekä -ohjaajat, eikä yksikössä ole vankilan henkilökuntaa.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia Vanajan vankilan perheosastojakson päättäneiden naisvankien ja heidän lapsiensa kokemuksia osastojaksosta. Keräsimme tietoa kokemuksista haastatteleamalla perheosastolta jo lähteneitä asiakkaita. Tutkimme vankien kokemuksia siitä, miten he kokevat perheosastojakson muuttaneen heidän elämäänsä, ja mihin suuntaan he uskovat

elämäntilanteensa vielä muuttuvan siviilissä. Tutkimme myös sitä, miten perheosastolla tuetaan siviilielämään paluuta sekä vanhemmuutta. Äidit kertoivat alle kolmevuotiaiden lastensa kokemuksista lapsiin liittyvien haastattelukysymysten avulla. Toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä tavoittelee varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuutta, joten kiinnitämme erityistä huomiota varhaiskasvatustikäisten lasten kasvun ja kehityksen tukemiseen sekä sen havainnointiin.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Vanajan vankilan perheosaston työntekijöille asiakkaidensa kokemuksista, jotta toimintaa voi kehittää asiakaslähtöisesti. Aihe ja tavoite valikoituivat opinnäytetyön tilaajan tarpeesta. Tavoitteena on tuoda myös naisvangit ja heidän lapsensa sekä perheosasto näkyväksi ja lisätä tutkimustietoa aiheesta. Lisäämällä tietoa perheosaston arjesta voimme samalla vähentää mahdollisia ennakkoluuloja ja herättää ajatuksia vankilaan liittyvistä teemoista myös lapsen näkökulmasta. Opinnäytetyön tilaaja on Kanta-Hämeen perhetyö ry ja toimintaympäristönä on Vanajan vankilan perheosasto.

2 NAISVANGIT

Naisvankeihin on Suomen akateemisissa tutkimuksissa kiinnitetty aikaisempina vuosina vain vähän huomiota ja naisten rikollisuutta, vankeusaikaa sekä siihen liittyviin tekijöihin kohdistuva tutkimus on rajoittunut pääasiassa opinnäytetöihin ja raportteihin. Pitkäjänteistä perustutkimusta löytyy enemmän miehistä vankilassa ja miesten rikollisuudesta. (Rikosseuraamusvirasto, 2008, s. 29.) Sittemmin asiaa on tutkittu enemmän ja nais erityisyyteen on kiinnitetty huomiota viime vuosina enenevässä määrin. Nais erityisyys tulee näkymään myös Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiomuutoksessa. Muutos vie kokonaisuutena organisaation rakenteisiin asti, ja se tulee ulottumaan myös toiminnan suunnitteluun ja johtamiseen. (Laakkonen, 2021.)

Naisvangit ovat kaikkialla maailmassa vähemmistö, ja usein heillä on taustalla monimutkainen elämäntilanne, johon liittyy väkivaltaa ja mielenterveyden häiriöitä. Nämä tekijät johtavat stressiin ja ahdistukseen, jotka voivat vielä korostua, kun on kyseessä naisvanki, joka on raskaana tai huolehtii pienestä lapsesta. (Mulligan, 2019, s. 436–441.) Naisvankiselvityksen (2020) mukaan lähes 70 prosentilla naisvangeista on alaikäisiä lapsia. Tutkimuksessamme keskityimme kuitenkin niihin vankeihin, jotka ovat lapsen tai lapsiensa kanssa perheosastolla.

Naisten kriminaalisuuteen liittyy vahva stigma, ja lain rikkomisen lisäksi rikkoo nainen myös sukupuolinormatiivisia oletuksia. Vaikka naisvangit ovatkin hyvin heterogeeninen ryhmä, yhdistää suurinta osaa syvät traumakokemukset. Traumakokemukset ovat usein syntyneet jo lapsuudessa, ja ne ovat saattaneet näkyä syrjintänä, osattomuutena tai muuna väkivaltana. (Laakkonen, 2021.) Tiedetään myös, että naiset ovat kohdanneet lapsuudessaan useammin seksuaalista hyväksikäyttöä kuin miehet, naisista 32 prosenttia, ja miehistä 7 prosenttia (Viitonen, 2013, s. 48). Tutkimusten mukaan 18 prosentille naisvangeista on diagnosoitu elämänsä aikana traumaperäinen stressireaktio, kun vastaava luku miesvangeilla on 3 prosenttia (Tammi-Moilanen, 2020. s. 8).

Naisvangit kärsivät muita useammin myös mielenterveyden häiriöistä. Tutkimusten mukaan voitiin 85 prosentille naisvangeista asettaa jokin mielenterveyden häiriön diagnoosi. Yleisimmät diagnoosit kuuluvat ahdistuneisuushäiriöiden luokkaan. Ennen rikosta tai vankilaan joutumista oli 70 prosentilla jo jonkinlainen kontakti psykiatriseen avohoitoon. Psykiatrasta osastohoitoa olisi naisvangeista tarvinnut 43 prosenttia. Naisvangit olivat tutkimuksen mukaan ylivoimaisesti sairain rikosseuraamusasiakas-/vankiryhmä. (Tammi-Moilanen, 2020. s. 8.) Slead ym. (2013) ovat tutkimuksessaan todenneet, että vankilassa olevien äitien kokemat moninaiset haasteet voivat suorasti tai epäsuorasti vaikuttaa myös heidän lapsiensa sosiaaliseen sekä emotionaaliseen kehitykseen.

Matti Joukamaan ja työryhmän Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve (2010) tutkimuksessa selvisi, että 59 prosenttia naisvangeista elää parisuhteessa sekä 67 prosentilla oli alaikäisiä lapsia. Joka neljännellä naisella oli kolme lasta tai enemmän. (Tammi-Moilanen, 2020. s. 7.)

2.1 Naiserityisyys vankilatyössä

Vankilatyössä on hyvä ottaa huomioon, että toimintatavat, jotka toimivat miesvankien osastoilla hyvin, eivät automaattisesti sovellu naisille. Nykyvuosina Suomessa on alettu puhumaan nais erityisyydestä. Vankilan arjessa on useita palveluja ja toimintoja, joissa nais erityisyys tulisi ottaa huomioon. Esimerkiksi terveydenhuollon kysymyksissä tunnistetut tarpeet liittyvät muun muassa mielenterveys- ja päihdepalveluihin sekä raskaus- ja seksuaaliterveyden kysymyksiin. Henkilökunnalla tulisi olla myös osaamista lähisuhde- ja seksuaaliväkivallan teemoista. Kehoon ja henkilökohtaiseen tilaan kohdistuvissa vankilarutiineissa, kuten tarkastuksissa ja päihdetestauksissa tulisi myös noudattaa hienotunteisuutta. (Laakkonen, 2021.)

Monissa muissa maissa, kuten esimerkiksi Kanadassa, Englannissa ja Ruotsissa ollaan nais erityisyyden kanssa askeleen edellä. Erityistä huomiota on kiinnitetty vankilan työntekijöiden koulutautumiseen ja tietoisuuden lisäämiseen nais erityisestä työotteesta. Ruotsissa esimerkiksi naisvankilaan työhön tulevalle

työntekijälle tarjotaan noin viikon mittainen perehtymiskoulutus naisvankityöstä. (Tammi-Moilanen, 2020, s. 70.) Vuonna 2015 julkaistiin Englannissa käsikirja naisvankityön tueksi. Better Outcomes for Women Offenders käsikirjan pääteemat käsittelevät naisten uusintarikollisuuden vähentämistä sekä naisten turvallisuuden ja elämänhallinnan edistämistä. (National offender management service, 2015.)

Englannin vankeinhoitojärjestelmässä on esimerkillisesti toimivia naisvankiloita, ja muun muassa Staffordissa Drake Hall on toiminut uuden Hämeenlinnan vankilan suunnittelussa innoittajana (Tammi-Moilanen, 2020, s. 69). Hämeenlinnan vankilasta päätettiin tehdä naisvankila 1.7.2017. Uusi 100 paikkainen vankila avattiin marraskuussa 2020. Vankilassa on kahdeksan 12 paikkaista osastoa ja 2 paikkaa perheosastolla sekä 2 paikkaa nuoriso-osastolla. (Rikosseuraamuslaitos, 2022.)

Tasa-arvolaisissa (L232/2005) 4 § korostetaan viranomaisten velvollisuutta edistää kaikessa toiminnassaan naisten ja miesten välistä tasa-arvoa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Kriminaalihuollon tukisäätiön Naiset näkyviksi -toiminnassa projektipäällikkönä toimiva Lönnberg (2021) painottaa, että Tasa-arvolaki ei tarkoita sitä, että kaikille pitää tarjota samankaltaisia palveluja, vaan sitä, että jokainen saa sellaista palvelua ja apua, joka vastaa hänen tarpeisiinsa. Juuri tästä syystä ajattelempa, että nais erityistyö rikosseuraamusalalla on ensiarvoisen tärkeää.

2.2 Vanajan vankilan perheosasto

Vankilan perheosasto on lastensuojeluyksikkö, joka toimii Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisena (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2019). Kodinomaisessa yksikössä vauva voi elää vanhempansa kanssa vankeusrangaistuksen ajan ja samalla perhe saa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tukea (Wikgren, 2020). Perheosasto toimii kahdessa eri vankilassa eli Vanajan avovankilan lisäksi Hämeenlinnan suljetussa naisvankilassa on kaksi paikkaa tutkintavangeille lastensa kanssa. Keskimääräisesti perheosastolle sijoitetaan noin 20

lasta vuosittain ja reilusti yli puolet lapsista ovat alle puolivuotiaita sinne tullessaan. Perheosastojaksot kestävät usein muutaman kuukauden verran, mutta jotkut yksittäiset jaksot ovat jopa yli vuoden pituisia. (Henkilökohtainen tiedonanto, perheosaston lähijohtaja, 26.9.2022.)

Vanajan vankilan perheosasto mahdollistaa vanhemmalle vankeusrangaistuksen suorittamisen alle kolmevuotiaan lapsensa kanssa (Ensi- ja turvakotien liitto, i.a.). Myös toisen vanhemman on siis mahdollista tulla lapsen kanssa perheosastolle, mutta me olemme päättäneet rajata tutkimuksemme äiteihin, koska he ovat selvä enemmistö perheosastolla.

Laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä (L1379/2010) määrittää perheosaston tehtäväksi tukea vanhempaa vanhemmuudessa sekä elämänhallinnassa. Lain mukaan perheosaston tavoitteena on myös lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tukeminen sekä fyysisesti ja psyykkisesti turvallisen arjen luominen lapselle. Tavoitteet näkyvät konkreettisesti esimerkiksi tilojen ja arjen toimintojen suunnittelussa. Perheosaston henkilökunnalta löytyy laajaa osaamista varhaiskasvatuskäisen lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä lapsiperheiden havainnoinnista (Wikgren, 2020). Perheosaston lähijohtajan mukaan keskeistä tukea perheille on lapsilähtöisen arjen tukeminen ja yksilölliset suunnitelmat sekä tavoitteet. Työskentelyssä korostuu vuorovaikutuksen tukeminen ja yksilöllinen asiakastyö. (Henkilökohtainen tiedonanto, 26.9.2022.)

Lapsilähtöinen arki perheosastolla näkyy löyhässä viikko-ohjelmassa, johon kuuluu kaikille yhteinen aamupiiri joka arkiamu ja viikoittaiset kauppakäynnit. Yhteisöllisessä aamupiirissä keskustellaan ajankohtaisista asioista ja perheiden kuumisista sekä ajatuksista. Kaupassa käynnin avulla pohditaan esimerkiksi rahojen riittämistä ja ruokailun suunnittelua viikolle. Asiakkaat tekevät pääsääntöisesti itse ruuat itselleen ja lapselleen, mutta perjantaisin perheosastolla tehdään yhdessä aamiainen tai lounas. Muuten arki perheosastolla menee lapsen ehoilla, ja aikataulut liittyvät enimmäkseen lapsen uniin, ruokailuihin ja ulkoiluun. Lapsilla on mahdollisuus monenlaisiin leikkeihin niin sisällä kuin ulkonakin. Perheosastolta tehdään myös ajoittain retkiä vankilan ulkopuolelle, joko kaikki

yhdessä tai omatyöntekijän kanssa. (Henkilökohtainen tiedonanto, perheosaston lähijohtaja, 26.9.2022.)

Lastensuojelulla on suuri merkitys perheosaston työssä. Lastensuojelulain (L417/2007) mukaan lastensuojelu turvaa lapselle hyvää hoitoa ja kasvatusta, lapsen ikään ja kehitystasoon tarpeellista valvontaa ja huolenpitoa sekä lapsen oikeutta tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on aina ensisijaisesti lapsen huoltajilla, mutta lastensuojelun tulee tukea heitä siinä. Perheosastolla lapsen hyvinvoinnista vastaa ensisijaisesti huoltaja, mutta henkilökunta tukee ja auttaa monin tavoin. Vankilan perheosastolle lapsen sijoittaminen perustuu aina lapsen edun mukaiseen harkintaan, niin kuin muidenkin lastensuojelun sijoitusten. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2019.)

Perheosastolla työskentelee Kanta-Hämeen perhetyö ry:n seitsemän perhetyöntekijää ja -ohjaajaa sekä heidän lisäksi lähijohtaja. Jokaiselle vanhemmalle ja lapselle on nimetty omatyöntekijäpari. Omatyöntekijäparimalli koostuu kahdesta nimetystä työntekijästä, jotka hoitavat erityisesti perheen asioita. Jakson aikana voidaan myös esimerkiksi suunnitella perheen asumiseen tai toimeentuloon liittyviä asioita. Vanhempaa voidaan myös tukea kouluttautumisen- tai työllistymissuunnitelmissa vankeusrangaistuksen jälkeen. Työntekijät ovat käytettävissä vanhemmuuteen ja perheen tulevaisuuteen liittyvissä kysymyksissä, mutta pääasiallinen lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen on aina ensisijaisesti vanhemman vastuulla. Perheosastojakso lapsen kanssa vaatii joka tapauksessa vanhemmalta lapsen asioiden ja näkökulman pohdintaa ja ymmärtämistä. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, i.a.)

Perheosaston lähijohtaja kertoo, että toiminnassa hyödynnetään monenlaisia menetelmiä, jotka mietitään yksilöllisesti aina perheiden tarpeisiin sopiviksi. Menetelmien käyttö riippuu perheiden tarpeiden lisäksi myös perheosastojakson pituudesta. Jokaisen perheen kanssa kuitenkin käydään aina Lapset puheeksi ja Turva10- keskustelut sekä hyödynnetään Vaikuttavuus esiin- kysymyksiä toiminnan vaikuttavuuden mittaamista varten. Perheen toiveet määrittelevät sen onko keskusteluissa mukana vain toinen vai molemmat vanhemmat. Näiden keskustelujen lisäksi tavoitteena on, että jokainen vanhempi pääsee osallistumaan

osastojakson aikana jonkinlaiseen ryhmätoimintaan. Ryhmätoiminta on usein joku vanhemmuusryhmä, jossa keskustellaan vanhemmuuden teemoista. (Henkilökohtainen tiedonanto, 26.9.2022.)

Vankilan perheosaston toiminnassa on pääpainona lapsen etu. Vanhempien on jaksolla noudatettava perheosaston sääntöjä sekä vankilan järjestyssääntöä. Rangaistusta suorittavan vanhemman tulee myös pitää mielessään vankilassa laaditun rangaistusajan suunnitelman (RANSU) tavoitteet. Vanhemman siirtyessä vapauteen tai koevapauteen, päättyy lapsen sijoitus perheosastolla. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, i.a.) Perheosaston lähijohtaja korostaa, että rangaistusajan suunnitelman lisäksi perheille laaditaan lastensuojelun kanssa yhteistyössä asiakassuunnitelma ja tavoitteet perheosastojaksoa varten. Tavoitteet ovat yksilöllisiä ja niitä seurataan kolmen kuukauden välein. (Henkilökohtainen tiedonanto, 12.8.2022.)

Vankilan perheosastolta vapaudutaan useimmiten valvottuun koevapauteen. Valvotulla koevapaudella tarkoitetaan vangin suunnitelmallista ja asteittaista vapautumista vankilasta siviiliin, tarkoituksena on edistää ja ylläpitää vangin valmiuksia sijoittua takaisin yhteiskuntaan. Valvotun koevapauden aikana tulee vangin toteuttaa rangaistusajan suunnitelmaan laaditut asiat, kuten pysyä asunnossaan sovitusti, osallistua hänelle määrättyyn toimintaan ja velvoitteisiin sekä sitoutua päihteettömyyteen. Koevapautta valvotaan teknisillä laitteilla kuten esimerkiksi jalkapannalla ja asuntoon asennettavalla laitteistolla sekä valvontapaamisilla. (L629/2013.)

Lapsen kanssa vapautuessa, on keskeistä myös lastensuojelutyön jatkuminen siviilissä, esimerkiksi säännöllisen perhetyön keinoin. Perheosaston lähijohtaja kertoo, että koevapautta suunniteltaessa täytyy jokaisella asiakkaalla olla jonkinlainen toimintavelvoite. Usein se voi vankilan puolelta olla esimerkiksi päihderyhmään osallistuminen koevapaudessa, opiskelut tai muu sellainen. Perheosastolta koevapauteen lähdetessä toimintavelvoite on aina oman lapsen hoito sekä yleensä myös jonkinlaisen perhetyön vastaanottaminen. (Henkilökohtainen tiedonanto, 12.8.2022.)

2.3 Vauvaperhetyö vankilan perheosastolla

Osa vankilaan joutuvista naisista on raskaana tai tulee raskaaksi vankilarangais- tuksen aikana. Tuolloin perheosastolle on mahdollista päästä jo odotuksen ai- kana. Useimmat äidit siirtyvät perheosastolle noin kuukautta ennen vauvan las- kettua syntymäaikaan. Perheosastolla työskennellään odottavien äitien kanssa ja valmistaudutaan vauvan syntymään. Raskautta ja tulevaa vauva-aikaa käydään yhdessä omatyöntekijän kanssa läpi Masuvauva-materiaalin avulla. Vauvalle hankitaan tarvikkeita, käydään äitiysneuvolassa, valmistaudutaan synnytykseen, sekä pohditaan, onko doulalle eli synnytystukihenkilölle tarvetta. Toisinaan voi- daan myös toinen vanhempi ottaa mukaan työskentelyyn, jos molemmat van- hemmat niin toivovat. Isätyöskentelyn kautta voi isä osallistua erilaisiin menetel- mätyöskentelyihin, jotka vahvistavat vauvan ja perheen vuorovaikutusta ja van- hemmuustaitoja. Joskus voi kuitenkin toinenkin vanhemmista olla vankilassa, tuolloin työskentely saattaa hankaloitua, mutta se ei kuitenkaan estä sitä. (Wik- gren, 2020.)

Moni odottaja pystyy vasta perheosastolla, elämän rauhoituttua, ajattelemaan vauvaa. Raskaus ja odotus saa usein suurtenkin haasteiden kanssa kamppaile- van vanhemman pohtimaan elämänsä kulkuaan. Ensimmäiset elinvuodet vaikutta- vat merkittävästi lapsen kasvuun ja kehitykseen, ja vaikutukset ulottuvat jopa ai- kuisuuteen asti. Perheosasto onkin pyritty luomaan ikään kuin pysähdyspaikaksi, jonka turvallinen ja säännöllinen arki mahdollistaa pohdiskelun ja helpottaa muu- tokseen pyrkimistä. (Wikgren, 2020.)

Vankilassa oleminen ei poissulje kykyä vanhemmuuteen, mutta siihen voi tarvita tukea (Lapintie & Sassi, 2020). Varhainen tuki on tärkeää. Vauvan synnyttyä, auttaa omatyöntekijä vanhempaa huomaamaan vauvan ominaisuuksia. Vauvaa ihastellaan ja kuunnellaan yhdessä vanhemman kanssa. Perheosastolla on aikaa ja tilaa miettiä vauvan nukkumisjärjestelyjä, ruokintaa sekä sitä, miten vauvan tulo muuttaa vanhempien arkea. Vaikka vanhempi olisikin läsnä, saattaa vauva joskus unohtua omien haasteiden keskellä, ja tuolloin vauvan ääntä nostetaan esiin kaikissa tilanteissa. (Wikgren, 2020.)

Vanhempien haasteet ja elämän kaoottisuus saattavat näkyä vastasyntyneessä, esimerkiksi ärtyisyytenä, itkuisuutena tai syömisen ja juomisen hankaluutena. Vieroitusoireet tupakasta, lääkkeistä tai huumeista voivat tehdä vauvan levottomaksi ja vaikuttaa hänen vointiinsa jopa kuukausien ajan. Vauva voi tällöin tarvita hoivaa ja huolenpitoa syntymänsä jälkeen tavallista enemmän. Vanhempaa autetaan ymmärtämään ja vastaamaan lapsen tarpeisiin sekä autetaan sietämään omia syyllisyyden tunteita. (Wikgren, 2020.)

On tärkeää muistaa, että elämän haasteet, vanhemmuus ja vauva vaikuttavat kaikki toisiinsa. Vaikka vauva onkin perheosastolla aina keskiössä ei vanhemman kanssa työskentelyä saa unohtaa. Vanhempaa on usein autettava ensin, jotta vauvan ääni saataisiin kuuluviin. Perheosastojakson aikana tapaa vanhempi myös vankilan sekä vankiterveydenhuollon työntekijöitä. Hän voi työstää rikokseen, päihteisiin tai terveyteen liittyviä asioitaan yksilö- tai ryhmätapaamisissa. (Wikgren, 2020.)

Perheosastolla pidetään myös ryhmiä, jotka esimerkiksi tukevat lapsen ja äidin välistä vuorovaikutusta, sekä vahvistavat vanhemmuutta ja siihen liittyviä taitoja. Yhteisöllisyys on myös tärkeä osa perheosastoa ja sen työskentelyä. Muiden toimintaa seuraamalla vanhempi näkee, miten vauvaa hoivataan ja hellitään ja kuinka esimerkiksi tukea oman vauvan kehitystä. Erilaisten kulttuurien kirjo tuo rikkautta ja väriä koko yhteisöön niin kuin myös vauvan hoitoon ja kasvatukseen. (Wikgren, 2020.)

3 VARHAISKASVATUSIKÄISEN LAPSEN KASVU JA KEHITYS

Lapsen etu, sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen korostuu kaikessa työskentelyssä perheosastolla, koska kyseessä on lastensuojeluyksikkö. Perheosaston toimintaa säätelee esimerkiksi lastensuojelulaki sekä lapsen oikeuksien sopimus. Toinen meistä tavoittelee varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuutta, joten avaamme lapsen kasvua ja kehitystä käsitteenä myös varhaiskasvatukseen peilaten.

Varhaiskasvatusikäinen tarkoittaa sellaista lasta, jolla ei ole alkanut vielä perusopetuslain mukainen oppivelvollisuus. Oppivelvollisuus alkaa seitsemänvuotiaana, joten varhaiskasvatusikäinen on 0–6-vuotias lapsi. Vanajan vankilan perheosastolla kuitenkin lapsen tulee olla alle kolmevuotias, joten keskitymme vain alle kolmevuotiaisiin varhaiskasvatusikäisiin lapsiin tutkimuksessamme.

Koivunen & Lehtinen (2015) kirjoittavat, että lapsen kehitystä usein kuvataan hollistisesti eli kokonaisvaltaisesti. Tässä näkökulmassa kehitys käsitteenä sisältää fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen osa-alueen, jotka kaikki ovat kytköksissä toisiinsa. He ovat itse rajanneet kuvauksen lapsen kehityksestä yhdeksään eri osa-alueeseen, jotka ovat tunne-elämä, kognitiiviset toiminnot, kielen kehitys, aistit ja motoriikka, leikki ja leikki-aidot, itsesäätely ja oman toiminnan ohjaus sekä sosiaaliset taidot ja vuorovaikutus. Mielestämme nämä osa-alueet kertovat siitä, kuinka laaja käsite lapsen kehitys on ja kuinka moni asia siihen vaikuttaa. Opinäytetyössämme käytämme käsitettä lapsen kasvu ja kehitys kuvaamaan alle kolmevuotiaan lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja sen tukemista ottaen huomioon kasvuympäristön sekä varhaisen vuorovaikutuksen vanhemman kanssa.

3.1 Fyysinen kehitys

Lapsen fyysiseen kehitykseen liittyy esimerkiksi kehon kasvu ja muutokset sekä motorinen kehitys. Fyysinen kasvu riippuu osin geeneistä, mutta normaali kasvu ja kehitys edellyttää, että lapsi saa tarpeeksi terveellistä ravintoa, unta sekä huolenpitoa. Näiden tarpeiden määrä ja laatu muuttuvat iän mukana. Kehon kasvu näkyy lapsen pituuden ja painon nousuna sekä vartalon mittasuhteiden muutoksina. Fyysistä kehitystä tuetaan Malinan ym. (2014) mukaan turvallisella ympäristöllä, hyvällä hygienialla sekä sairauksien ehkäisemisellä. (Sääkslahti, 2018, s.14.)

Alle kolmevuotiailla aivojen muokkautuvuus sekä alttius uuden oppimiselle on erittäin suurta. Tämä aika erityisesti luo pohjaa kaikelle myöhemmälle kehitykselle. (Nurmi ym., 2014, s. 17–18.) Lapsen kehityksen eteneminen on kuitenkin monisyinen sekä monimuotoinen kokonaisuus, jossa on paljon yksilöllistä vaihtelua. Samalla on tiettyjä lainalaisuuksia, jotka ovat kaikille lapsille yhteisiä. (Koivula & Laakso, 2017.)

Lapsen ensimmäisen elinvuoden kehitys ja muutokset ovat laajemmat kuin missään myöhemmässä vaiheessa elämää. Motoriikan kehitys alkaa laajemmin kokonaisuusmotoriikasta ja etenee sitten hienomotoriikkaan iän myötä. Varhaista motoriikan kehitystä on esimerkiksi noin 0-4kk iässä tapahtuva vatsalta selälleen kääntyminen, tarttumisen opetteleminen sekä pään kääntäminen. 5-8kk ikäinen lapsi opettelee jo istumista ja esineiden käsittelyä sekä liikkumista paikasta toiseen ryömimällä tai konttaamalla. Tässä kohtaa alkaa näkyä selvästi hienomotoriikan ja kognitiivisen kehityksen yhteyttä, kun lapsi tutkii ympäristöään esimerkiksi tavoittelemalla ja tarttumalla erilaisiin esineisiin. 9-12kk iässä lapsi oppii yleensä liikkumaan tukea vasten pystyssä sekä tarttumaan pieniin asioihin tarkemmalla pinsettiotteella. Ensimmäisiä kävelyaskeleita ilman tukea lapsi ottaa keskimäärin vuoden iässä. (Nurmi ym., 2014, s.27–18.)

Taaperoiässä 1–2-vuotiaana lapsi on kiinnostunut lelujen ja muiden esineiden vetämisestä, työntämisestä sekä niillä rakentelusta. Lapsi opettelee rappusten

kiipeämistä ja harjoittaa siten tasapainoa. Vähitellen kävely alkaa nopeutumaan juoksuksi. Myös potkupyöräily sekä pallon potkiminen ovat taitoja, joita voi oppia tässä iässä. 3–5-vuotiaana lapsi oppii esimerkiksi hyppimään eri tavoin, kuten tasajalkaa, yhdellä jalalla tai eri suuntiin. Lapsen esineiden käsittelytaidot kehittyvät esimerkiksi keppien, mailojen ja pallojen kanssa. (Sääkslahti, 2018, s. 38–39.)

3.2 Psyykinen kehitys

Sääkslahti (2018, s.55) määrittelee psyykkisen kehityksen olevan elämänhallintaan ja tyytyväisyyteen sekä mielenterveyteen, ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvien tekijöiden kehittymistä. Lapsuudessa terveen psyykkisen kehityksen tavoitteiksi voi lukea esimerkiksi myönteisen minäkuvan, vahvan itsetunnon sekä kokonaisvaltaisen turvallisuuden tunteen syntymisen. Lapsen psyykkistä kehitystä ja hyvinvointia tukee esimerkiksi mielekkyyden kokeminen, hallinnan tunne sekä sosiaalinen tuki.

Lapsen psyykkiseen kehitykseen liittyy keskeisesti myös autonomia eli itsemääräämisoikeus. Itsemääräämisoikeus kehittyy vuosien karttuessa ja se mahdollistaa lapselle ymmärryksen siitä, että hän on oma erillinen yksilönsä, jolla on oma tahto ja vastuu asioista. Lapsi kokee olevansa tärkeä ja merkityksellinen, kun saa kantaa vastuuta sekä tehdä valintoja ja päätöksiä erityisesti häntä itseä koskevissa asioissa. Nämä tunteet parantavat lapsen mielialaa ja viihtyvyyttä ryhmässä. (Sääkslahti, 2018, s.55–56.)

Uudistetussa varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) lapsen kasvun polkua kuvataan aiemman elämäkokemuksen kautta. Lapsen omaan elämäkokemukseen vaikuttaa merkittävästi huoltajan lisäksi myös kaikki vuorovaikutus- sekä kiintymyssuhteet. Lapset kasvavat ja kehittyvät vuorovaikutuksessa niin muiden ihmisten kuin lähiympäristönkin kanssa. Stakić & Jankovic (2022) korostavat vuorovaikutussuhteiden merkitystä lapsen kehitykseen artikkelissaan. He kirjoittavat, että jo puolitoistavuotiaalla lapsella on selkeä käsitys omasta yksilöllisestä identiteetistään, joka on kehittynyt

vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Lapsen minäkuva on tärkeä osa lapsen kehitystä; se toisaalta pohjautuu muiden mielipiteeseen lapsesta, mutta on myös samalla keskeinen osa jokaisen ihmissuhteen muodostamista.

3.3 Sosiaalinen kehitys

Nurmi ym. (2014, s.60) kuvaavat sosiaalisia taitoja valmiuksiksi, joiden avulla lapsi ratkaisee arkipäiväisiä ongelmia ja saavuttaa omia päämääriään niin, että päädytään positiivisiin seurauksiin sosiaalisissa tilanteissa. Esimerkiksi niin, että lapsi tekee aloitteellisesti ehdotuksia ja pääsee mukaan leikkeihin. Tämän edellytyksenä ovat empatiakyky sekä kyky arvioida ja ennakoida myös oman toimintansa seurauksia. Oleellista tässä ovat myös lapsen tunnetaidot, joihin vaikuttaa hänen kognitiiviset taitonsa, minäkuvansa sekä asemansa ryhmässä.

Sääkslahti (2018) puolestaan määrittelee sosiaalisten taitojen olevan empatia- ja sympatiakykyä, hienotunteisuutta sekä herkkyyttä. Sosiaalisten taitojen lisäksi liittyy sosiaaliseen kehitykseen myös olennaisesti vuorovaikutustaidot. Näitä ovat esimerkiksi itseilmaisu, erilaiset tunnetaidot sekä kuunteleminen. Vuorovaikutustaidot kehittyvät lapsen kasvaessa luonnollisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Jo kuukauden iässä lapsi ilmaisee itseään esimerkiksi hymyilemällä ja itkemällä. Seuraavaksi lapsi alkaa jokellella ja vähitellen ottaa enemmän kontaktia muihin. Puolen vuoden iässä suunnilleen lapsi tunnistaa jo tutut ihmiset ja itsensä peilistä. Seuraavat pari vuotta ovat lapselle niin sanotusti itsekeskeistä aikaa. Lapsi on hyvin kiinnostunut muista, mutta ei välttämättä osaa vielä ottaa muita huomioon. Noin neljästä vuodesta eteenpäin lapsi alkaa kaipaamaan kaaveruutta ja yhteinen leikki alkaa luonnistua.

Lapsen sosiaalisessa kehityksessä suuressa osassa ovat tunnetaitojen harjoittelu yhdessä turvallisten aikuisten ja vertaisten kanssa. Tunnetaidot käsitteenä kattavat monia erilaisia käsitteitä ja alataitoja. Tunnetaidot voivat liittyä omien ja muiden tunteiden tunnistamiseen sekä nimeämiseen, ja myös tunteiden ilmaisuun sekä säätelyyn. Lapsen tunnetaitojen kehittyminen edellyttää hyvin pitkään aikuisen ihmisen ohjausta tunteiden säätelyyn. (Koivula & Laakso, 2017, s. 92.)

Sajaniemi ym. (2015) korostavat kirjassaan, että tunteiden säätelyä ei voi oppia yksin. Lapsella ei ole keinoja säädellä tunteitaan vielä itsenäisesti, koska siihen tarvittavat hermoverkostot kehittyvät vielä hitaasti nuoruuteen asti. Olennaista on, että lapsi saa onnistuneita säätelykokemuksia.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus, 2022) avataan lapsen luontaista uteliaisuutta ja halua oppia. Varhaiskasvatusikäisen lapsen oppimiseen liittyy monenlaisia asioita ja sitä tapahtuu kaikkialla, kuten lasten havainnoidessa ympäristöään sekä matkimalla muiden toimintaa. Lapsille ominainen tapa oppia on leikki, liikkuminen, tutkiminen ja itsensä ilmaiseminen. Parhaiten lapset oppivat uutta, kun he voivat hyvin ja kokevat olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet ovat olennainen osa lapsen kehitystä. Kokemus yhteisöön kuulumisesta tukee lapsen osallisuutta. Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteiden kuusi oppimisen laaja-alaisen oppimisen aluetta peilaavat hyvin lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja sen tukemista eri tavoin.

4 VARHAINEN VUOROVAIKUTUS

Varhainen vuorovaikutus alkaa muodostua jo raskausaikana, kun kiintymyssuhde ja vanhemman mielikuva syntyvästä lapsesta vahvistuu. Lapsen synnyttyä varhainen vuorovaikutus tarkoittaa yhdessäoloa ja erilaisia vastavuoroisia tapahtumia, joissa vanhempi tunnistaa lapsen tarpeet ja vastaa niihin. Lapsi puolestaan vastaa saamaansa hoivaan. Vuorovaikutustilanteissa olennaista ovat kosketukset, katseet, äänet ja yhteenkuuluvuuden tunne. (Korhonen, 2017, s.324.) Varhaiseen vuorovaikutukseen kuuluu esimerkiksi kaikki syöttö- ja hoitotilanteet ja yhdessä seurustelu (Puura ym., 2018).

Ihminen on heti syntymästään asti suuntautunut ympäristöönsä ja pyrkii olemaan vuorovaikutuksessa hoivaajiensa kanssa. Jotta lapsen perustarpeisiin voi vastata, tulee hoitajan tunnistaa lapsen tekemät aloitteet ja toimia niiden mukaisesti.

Näin vauva voi kokea olevansa aktiivinen toimija, jonka käytöksellä on vaikutusta ympäristöön. (Nurmi ym., 2014, s.30–31.) Tämän lisäksi vuorovaikutus on vauvalle elintärkeää, koska hän on täysin riippuvainen toisilta saatavasta hoidosta (Koivula & Laakso, 2017, s.86).

Varhainen vuorovaikutus opettaa lapselle, kuinka herättää aikuisen huomio sekä saada lohtua ja turvaa. Vanhempi viestii toiminnallaan esimerkiksi sitä, että onko lapsi hoivan arvoinen, voiko muihin ihmisiin luottaa ja onko heidän käyttäytymisensä ennakoitavaa sekä sen, miten tunteita tulisi ilmaista niin, että niihin saisi vastauksen. Nämä kaikki kokemukset vaikuttavat myös lapsen tapaan havainnoida ja tulkita ympäristöä sekä käsitellä tunteita ja ajatuksiaan. (Nurmi ym., 2014, s.32.)

Vuorovaikutussuhteiden muodostumiseen ja niiden laatuun vaikuttaa esimerkiksi vauvan yksilölliset piirteet, läheisten ominaisuudet sekä heidän tapansa olla vuorovaikutuksessa vauvan kanssa. Vuorovaikutussuhde kehittyy lukuisissa arjen tilanteissa, joissa välitetään tunteita ja tietoja puolin ja toisin. Tällaisia tilanteita ovat usein erilaiset hoivatilanteet, kuten imetys ja vaipanvaihto sekä kaikenlainen seurustelu, sylittely ja yhteinen leikki. (Koivula & Laakso, 2017, s.86.)

4.1 Kiintymyssuhdeteoria

Kiintymyssuhdeteoria on saanut alkunsa brittiläisen psykiatrin psykoanalyytikon John Bowlbyn ajattelusta. Bowlbyn mukaan lapsen varhaiskehitystä säätelee pyrkimys pysytellä vaaratilanteissa mahdollisimman lähellä hoivaavaa aikuista sekä tarve tuntea turvallisuutta. Koska aikuisen läheisyys on vauvalle välttämätöntä, on kiintymyssuhteen muodostuminen ensisijaisen tärkeää. (Sinkkonen, 2004, s. 1866–1873.)

Saadakseen hyvät lähtökohdat elämälleen tarvitsee lapsi kokemuksia siitä, että hänen tarpeisiinsa ja viesteihinsä vastataan oikea-aikaisesti läsnäolon, ja lapsen tarpeista lähtevän fyysisen läheisyyden kautta. Turvallinen kiintymyssuhde sekä kasvu-ympäristö luo pohjan lapsen hyvälle fyysiselle sekä psyykkiselle kasvulle ja

kehitykselle. Se ei kuitenkaan synny itsestään, vaan kehittyy lapsen kokemusten kautta vastavuoroisissa ja turvallisissa ihmissuhteissa. Kiintymyssuhteella on suora yhteys varhaiseen vuorovaikutukseen, joka säätelee kehityksen kulkua. Varhainen vuorovaikutus ja kiinnittyminen lapsen ja vanhemman välillä alkavat heti ensitapaamisesta lapsen synnyttyä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022.)

Toistuvien hyvien kokemusten kautta vauvan luottamus ympäristöön vahvistuu ja sitä kautta hän saa kokemuksen siitä, että hän on arvokas, ainutlaatuinen ja merkityksellinen yksilö. Toisinaan voi vanhemman psyykinen pahoinvointi, kuten masennus tai stressi vaikuttaa hänen kykyynsä sitoutua lapseen emotionaalisesti. Vauvan tarpeita voi olla vaikea tunnistaa ja vastata niihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022.) Perheosastolla pyritään tunnistamaan riskitekijät ja auttamaan vanhempaa rakentamaan lapseensa turvallinen kiintymyssuhde, ja apuna voidaan käyttää erilaisia menetelmiä ja ryhmiä. Vanhemman hyvinvoinnin tukeminen on myös lapsen tukemista.

4.2 Erilaiset kiintymyssuhdemallit

Turvallinen kiintymyssuhde syntyy, kun vanhempi kykenee huomioimaan vauvan tunteita ja tarpeita. Silloin kun vauva kokee elävänsä ennakoitussa maailmassa, jossa hän uskaltaa ilmaista vanhemmalleen kaikki tunteensa, kuten myös pettymyksen ja raivon tunteet, ilman hylkäämisen pelkoa. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi voi luottaa siihen, että hänen ensisijainen hoivaajansa suojelee ja lohduttaa häntä sopivalla tavalla. Vanhempi kykenee myös ottamaan lapsen pelot huomioon ja pyrkii tekemään tilanteista mahdollisimman turvalliset. Turvallisella kiintymyssuhteella on todettu olevan yhteys hyvään sosiaaliseen ja tiedolliseen kehitykseen. Lapsi oppii käyttämään vuorovaikutuksessa sekä emotionaalisia että kognitiivisia elementtejä. (Sinkkonen, 2018, s. 45–80.)

Tunneilmaisultaan köyhässä ilmapiirissä kasvanut lapsi oppii yleensä välttelevän turvattoman kiintymyssuhdemallin, jossa kaikenlaisten tunteiden ilmaisua pyritään välttelemään. Taustalla voi usein vaikuttaa vanhemman masennus tai muu psyykinen sairaus. Vanhemmalla ei ole useinkaan ollut kykyä vastaanottaa

lapsen negatiivisia tunneilmaisuja ja positiivisetkin tunteet on voinut jäädä ilmaisematta avoimesti. Vanhemman sairastaessa esimerkiksi masennusta saattaa lapsi vähitellen passivoitua, kun hän kokee, ettei hänen tarpeillaan ja tunneilmaisullaan ole vaikutusta aikuisen käyttäytymiseen. (Duodecim, 2020.) Välttelevä kiintymyssuhde on suomalaisessa kulttuurissa kaikkein yleisin (Sinkkonen, 2004, s. 1866–1873).

Ristiriitaisessa kiintymysmallissa hoivaaja on ollut tunnereaktioissaan intensiivinen, mutta epäjohdonmukainen ja ailahteleva. Välillä vanhempi on lapsen tavoittamattomissa ilman, että lapsi ymmärtää mistä vaihtelut johtuvat. Lapsi voi joutua jatkuvasti olemaan jännittynyt ja varuillaan, siinä pelossa, että vastaako hoivaaja hänen hätäänsä. Lapsi voi alkaa lisäämään omien tunteittensa intensiteettiä esimerkiksi itkemällä, huutamalla ja vaatimalla ja siten pakottaa hoivaajan reagoimaan hänen viesteihinsä. (Sinkkonen, 2018, s. 45–80.) Epäjohdonmukaisuudessaan voi vanhempi menettää herkästi malttinsa ja toisinaan joustaa liikaakin. Aikuisena ristiriitaisesti kiinnittynyt henkilö on usein herkästi ahdistuva ja uupuva. Hän tarkkailee muiden ihmisten tunnereaktioita ja pyrkii välttelemään konfliktitilanteita omien tunteidensa kustannuksella. (Duodecim, 2020.)

Jäsentymätön kiintymyssuhdemalli on kaikista kiintymyssuhdemalleista vahingollisin. Lapsilla, joiden vanhemmat kärsivät vakavista mielenterveys ongelmista tai päihderiippuvuuksista on korkeampi riski jäsentymättömän kiintymyssuhteen muodostumiselle. Lapsen hakiessaan huomiota hoivaajaltaan voi vanhemman reaktio olla vihamielinen. Suhteeseen voi usein liittyä väkivaltaa, etäisyyttä tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Tällä lapsiryhmällä on kaikista suurin todennäköisyys sairastua myöhemmin erilaisiin psyykkisiin häiriöihin. (Perris, 1996.) Hoitamattomat kiintymyssuhdehäiriöt voivat myös aiheuttaa myöhemmin persoonallisuushäiriön (Becker-Weidman 2008, s. 49).

4.3 Vuorovaikutus äiti-lapsiosastolla

Muulla maailmassa sijaitsevat äiti-lapsiosastot eroavat Vanajan vankilan perheosastosta monella tapaa. Äiti-lapsiosastot ovat maailmalla vankilan erillisiä

osastoja, joissa äidillä on mahdollisuus suorittaa tuomiotaan lapsensa kanssa. Suomessa äiti-lapsiosasto oli joko Hämeenlinnan suljetussa vankilassa tai Vanajan avovankilassa (Enroos, 2008). Vankilassa harvoin on lapsille kohdistettua henkilökuntaa, koska organisaatio on lähtökohtaisesti aikuisia varten. Vanajan vankilan perheosasto taas on lastensuojeluyksikkö, jossa henkilökunta on täysin erillinen vankilasta. Perheosasto on ainutlaatuinen, joten siitä on hyvin niukasti tutkimustietoa. Tästä syystä halusimme avata hieman lapsi-perheosaston vaikutuksia vuorovaikutussuhteelle. Koemme, että erilaisuudestaan huolimatta nämä tulokset kertovat oleellisesti myös meidän aiheestamme.

Sleed ym. (2013) ovat avanneet äiti-lapsiosaston vaikutuksia lapsen ja äidin vuorovaikutussuhteeseen. Riskejä suhteelle on esimerkiksi, jos vauva joutuu olemaan erossa äidistään muun muassa silloin, kun äiti pidätetään tai päätöstä tuomion suorittamisesta ei ole vielä tullut. Lapsi saattaa myös kasvaa osaston ikärajojen yli ennen kuin tuomio on suoritettu loppuun, ja näin ollen joutua erotetuksi äidistään. Myös äidin kokemat syyllisyyden tunteet voivat vaikuttaa lapseen. Toisaalta äiti-lapsiosasto on vakaa, turvallinen ja ennustettava ympäristö, jossa perhettä suojellaan erilaisilta vaaratekijöiltä, kuten kodittomuudelta, päihteiden väärinkäytöltä sekä väkivallalta. Äidillä ja vauvalla on mahdollisuus luoda vuorovaikutussuhdettansa rauhallisemmissa olosuhteissa, kuin mihin he ovat ehkä aiemmin tottuneet.

Englannissa tehdyssä tutkimuksessa todettiin myös, että äidit, jotka suorittivat vankeusrangaistustaan äiti-lapsiosastolla (Mother-Baby Unit), kokivat oman äitiydensä motivaationa muuttaa elämäntapojaan lapsen hyväksi. Äiti-lapsiosastolla olleiden äitien uusintarikollisuus oli myös vähäisempää verrattuna muihin naisvankeihin. (Mulligan, 2019, s.436–441.)

Äidin ja lapsen välisen vuorovaikutuksen lisäksi tärkeä vuorovaikutussuhde on lapsella myös vertaistensa kanssa. Lasten vertaissuhteista tai niiden mahdollistamisesta äiti-lapsiosastolla emme kuitenkaan löytäneet mitään tietoa. Tämä voi johtua siitä, että niin äiti-lapsiosastolla kuin vankilan perheosastollakin lapset ovat usein hyvin pieniä ja jopa sylivauvaikäisiä.

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia Vanajan vankilan perheosastojakson päättäneiden naisvankien ja heidän lapsiensa kokemuksia osastojaksosta. Pyrimme selvittämään miten he kokevat perheosastolla olon muuttaneen heidän elämäntilannettaan sekä sen, miten ja mihin suuntaan se on muuttunut vielä siviilissä. Vanhemmuuden ja siviilielämään paluun tukeminen ovat myös keskeisiä aiheita tutkimuksessamme.

Tavoitteena on tuottaa yhteistyökumppanillemme ja opinnäytetyön tilaajalle tietoa asiakkaiden kokemuksista, jotta he voivat kehittää toimintaansa asiakaslähtöisesti. Koemme myös tärkeäksi sen, että tuomme opinnäytetyöllämme näkyväksi naisvangit ja heidän lapsensa sekä heidän ajatuksensa. Lisäämme myös tutkimustietoa ja ymmärrystä aiheesta, jota on tutkittu melko vähäisesti.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisia ovat asiakkaiden kokemukset perheosastojaksosta?
2. Miten perheosastojakso on tukenut vanhemmuutta?
3. Miten siviilielämään paluuta tuetaan vankilan perheosastolla?

6 TAUSTA JA YHTEISTYÖKUMPPANI

Yhteistyökumppanimme ja opinnäytetyömme tilaajana toimii Kanta-Hämeen perhetyö ry, joka on Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys. Kanta-Hämeen perhetyö ry on voittoa tavoittelematon lastensuojelujärjestö ja sen tavoitteena on esimerkiksi kehittää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia sekä lapsiperheitä tukevia palveluita. Yhdistyksessä työskentelee 30 väkivaltatyön, vauvatyön sekä tapaamispaikka- ja eroauttamistyön ammattilaista. Yhdistys perustettiin vuonna 1997 ja sen toimintaa rahoittaa THL, kunnat ja STEA. (Kanta-Hämeen perhetyö ry, i.a.) Kanta-Hämeen perhetyö ry vastaa Vanajan vankilan perheosaston toiminnasta, vaikka yksikkö on vankilan alueella ja valvonnassa (Ensi- ja turvakotienliitto, i.a.). Perheosastolla ei siis ole vankilan henkilökuntaa, vaan siellä työskentelevät Kanta-Hämeen perhetyö ry:n perhetyöntekijät sekä -ohjaajat ja lähihohtaja.

Tutkimusympäristömme on Vanajan vankilan perheosasto. Vanajan vankilan perheosasto on kodinomaisen lastensuojeluyksikkö (Wikgren, 2020). Perheosasto on omana yksikkönään rivitalossa vankilan alueella. Se on kymmenpaikkainen ja jokaisella vanhemmalla ja lapsella on oma huone. Asuinhuoneistojen lisäksi on yhteisessä käytössä yhteiset keittiöt, kylpyhuoneet sekä piha-alue. Perheosastolla pyritään elämään mahdollisimman tavanomaista pikkulapsiperheen arkea äidin vankeusrangaistuksesta huolimatta. Arki koostuu säännöllisistä ruokahetkistä, ulkoilusta ja päivä- ja yöunille menemisistä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, i.a.)

Tutkimuslupaa haimme Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköltä sekä Kanta-Hämeen perhetyö ry:ltä. Luvan vankien haastatteluihin myönsi Vanajan vankilan johtaja Kaisa Tammi. Yhteistyökumppanimme osallistui tutkimukseen ohjaamalla meitä opinnäytetyössämme sekä auttoi jo perheosastolta lähteneiden yhteydenotossa.

7 AINEISTON KERUU, AINEISTO JA SEN ANALYYSI

7.1 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on tutkimuspainotteinen ja keräsimme tutkimusaineistomme haastattelemalla perheosastolta lähteneitä naisvankeja. Kyseessä on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on ikään kuin kattokäsite, joka yhdistää erilaisia tutkimusperinteitä (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Kvalitatiivisen tutkimuksen määrittely käsitteenä ei ole yksinkertaista, ja usein sen määrittelyssä hyödynnetään vertailua kvantitatiiviseen tutkimukseen. Nämä kaksi tutkimuksen tapaa eroavat toisistaan hyvin paljon. Kvantitatiivinen tutkimus liittyy suuriin tilastoihin ja laskemiseen, kun taas kvalitatiivinen tutkimus koskee enemmänkin tulkintoja. (Holliday, 2006, s.1–6.)

Päädyimme laadullisen tutkimuksen tekemiseen siksi, että tutkimme asiakkaiden kokemuksia ja tulkintoja aiheesta, emmekä niinkään tilastotietoja tai yleistettyä faktatietoa. Laadullinen tutkimus tuntui luonnolliselta valinnalta opinnäytetyöhömme.

Haastattelimme vankeja opinnäytetyöparina. Haastattelu tarkoittaa yksinkertaisesti eräänlaista keskustelua, jossa haastatteliija haluaa tietää haastateltavan ajatuksista sekä kokemuksista (Valli, 2018, s.24). Valitsemamme laadullinen haastattelumenetelmä on kertomushaastattelu, koska se mahdollisti vankien omien kokemusten kerronnan. Kertomushaastattelu on menetelmä, jossa haastateltavan kokemukset ja oma kerronta on pääosassa tuottamassa aineistoa tutkijalle. Kerronnallinen haastattelu on hyvä työkalu, jolla tarkastella lyhyttä tai pidempää ajanjaksoa haastateltavan elämässä. (Hyvärinen ym., 2017, s.145.) Tässä tapauksessa käsitelimme siis haastateltavan kokemuksia perheosastojaksosta hyvin keskustelevalle otteella.

7.2 Aineiston keruu

Teimme yhteensä viisi haastattelua. Haastateltavia oli vaikeaa saada kovin montaa, koska perheosaston asiakasmäärään vaikutti koronapandemia hyvin vahvasti, eikä aikaisemmin vapautuneiden vankien yhteystietoja säilytetä puolta vuotta kauempaa. Haastateltavat valikoituivat sillä perusteella, että he olivat vielä itse yhteydessä perheosaston työntekijöihin ja näin ollen heidän yhteystietonsa oli vielä saatavilla, heidän vapautumisestaan ei ollut kulunut liikaa aikaa ja he asuivat vielä Suomessa.

Työnjakomme oli selkeästi sovittu alusta asti niin, että toinen meistä kysyi äitiin liittyvät kysymykset ja varhaiskasvatuksenopettajan kelpoisuutta tavoitteleva kysyi lapseen liittyvät kysymykset. Haastattelurunko on liitteenä lopussa (LIITE 1). Haastattelut toteutuivat suunnitelmien mukaisesti alkuvuonna 2022. Haastattelujen keston arvioimme suunnitteluvaiheessa olevan alle kaksi tuntia, ja ne kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Osa haastatteluista tehtiin perheosastolla kasvotusten, osa Teamsin välityksellä ja yksi puhelun välityksellä. Kaikki haastattelut tallennettiin haastateltavien luvalla.

Keräämämme aineisto oli haastattelutallenteet viidestä eri haastattelusta, jotka olivat yhteensä 4 tuntia ja 52 minuuttia. Kokonaisuudessa litteroitua aineistoa oli yhteensä 49 sivua. Kaksi vangeista oli toista kertaa perheosastolla haastatteluhetkellä, mutta kolme muuta olivat olleet osastolla vain kerran ja heidän vapautumisestaan oli jo 1–2 vuotta. Kaikkien perheosastolla olleiden jaksot kestivät muutamasta viikosta kahteen vuoteen. Yhdellä äidillä oli osastolla mukana kaksi lasta, muilla oli yksi lapsi, jonka lisäksi yksi äideistä on uudestaan raskaana. Kaikki kuusi lasta oli jaksoilla alle kaksivuotiaita ja viisi heistä syntyi perheosastojakson aikana.

Tutkimuksemme lähestymistapana on kartoitus. Haastattelumme olivat puolistrukturoituja eli meillä oli ennakoon mietityt kysymykset, jotka esitimme kaikille haastateltaville, mutta tavoitteenamme oli avoin, kokemuksiin perustuva keskustelu. Haastattelutilanteissa pystyimme antamaan tilaa niille asioille, jotka haastateltavat kokivat tärkeiksi. Puolistrukturoidun haastattelun etuja onkin

nimenomaan se, että haastattelija voi saada valitusta aiheesta sellaista tietoa, mitä hän ei olisi osannut ottaa huomioon kysymyksiä luodessaan (Puusa & Juuti, 2020, s.106). Menetelmä todella mahdollisti toiveidemme mukaisesti sen, että saimme esitettyä tarkentavia lisäkysymyksiä aiheista, jotka nousivat haastattelussa esille.

7.3 Aineiston analyysi

Teimme saamastamme haastatteluaineistosta sisällönanalyysin. Tuomi & Sarajärvi (2018) määrittelevät kirjassaan, että sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota usein käytetään laadullisen tutkimuksen analyysissä. Analyysin avulla voi luoda tutkittavasta ilmiöstä sanallisen ja selkeän kuvauksen, jonka avulla aineistosta voi tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Tutustuessamme erilaisiin analysointimenetelmiin, päädyimme tekemään sisällönanalyysin, koska se vaikutti järkevimmältä ja yksinkertaisimmalta tavalta saada aineistostamme vastaukset tutkimuskysymyksiimme.

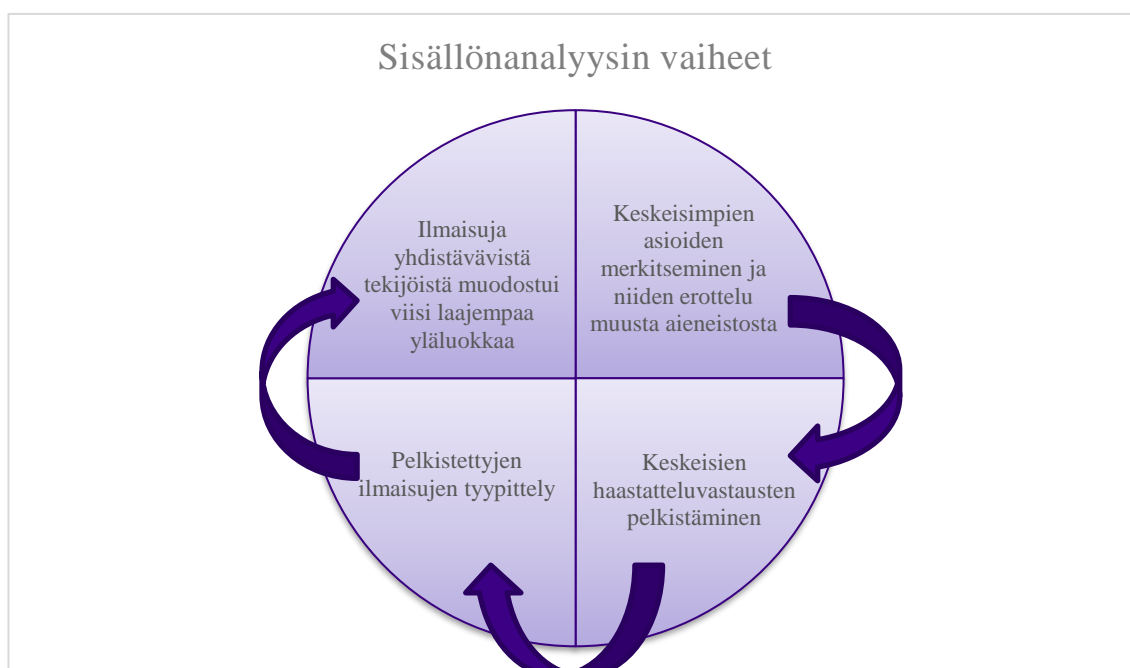
Sisällönanalyysissä analysoidaan kirjaimellisesti aineiston, eli haastattelujen keskusteltua sisältöä ja usein näin tehdessä litteroidaan sanatarkasti. Litterointi on jo hyvin oleellinen ja tärkeä osa aineiston analyysiä. (Hyvärinen ym., 2017, s. 369–376.) Vaikka litterointi onkin sanantarkkaa ei äänenpainoja tai esimerkiksi huokauksia tarvitse litteroida (Ruusuvuori & Nikander, 2017, s. 427). Me päädyimme litteroimaan haastattelut sanatarkasti. Litteroidessa keskityimme huolellisesti tekemään aineistosta anonyymin, jotta haastateltavia ei voi tunnistaa, joskaan emme alun alkaenkaan keränneet suoria henkilötietoja. Taustatiedoista pois lukien perheosastojakson pituus, lapsen ikä jakson aikana, sekä se, oliko vanki ollut joskus aiemmin jo perheosastolla. Koemme, että haastateltavien yleiset taustatiedot eivät olleet olennaisia tutkimuksessamme, koska olemme kiinnostuneita heidän kokemuksistaan.

Analyysiprosessin ensimmäinen vaihe on tehdä vahva päätös kiinnostuksen kohteesta, jonka jälkeen (litteroitu) aineisto läpikäydään huolellisesti. Aineistosta merkitään ne asiat, jotka liittyvät valittuun kiinnostuksen kohteeseen ja ne

erotetaan muusta aineistosta kokonaan. Tämän jälkeen ne voi luokitella, jaotella tai tyypitellä. Sitten kirjoitetaan niistä raportti. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Me olimme kiinnostuneita haastatteluissa nousseista kokemuksista, jotka vastaisivat tutkimuskysymyksiimme, joten merkitsimme kaikki niihin liittyvät vastaukset alleviivaamalla ne litteroiduista aineistoista. Tämän jälkeen siirsimme vain nämä vastaukset erilliselle tiedostolle, jossa pelkistimme vastaukset lyhyiksi ilmaisuiksi, sanoiksi tai lauseiksi, josta tuli ilmi niiden keskeinen näkökulma tai teema.

Päädyimme tyypittelemään ilmaukset, koska se tuntui sopivimmalta tavalta saada muodostettua vastauksista laajemmat yläluokat. Tyypittely tarkoittaa aineiston ryhmittämistä tietyiksi tyypeiksi. Sen avulla voi etsiä tiettyjen teemojen sisältä yhteisiä ominaisuuksia, ja niistä sitten muodostetaan eräänlainen yleistyys tai tyyppiesimerkki. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Me kävimme kaikki pelkistetyt ilmaukset läpi ja pohdimme yhdessä niissä toistuvia yhdistäviä tekijöitä. Näistä toistuvista yhdistävistä tekijöistä muodostimme yläluokat; vanhemmuuden tukeminen, lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen, vuorovaikutus, ympäristö sekä lapsien kokemukset äitien kertomana. Olemme kuvanneet sisällönanalyysimme vaiheet alla olevaan kaavioon (Kaavio 1.) sekä koonneet vielä yhteen analyysissä muodostuneet yläluokat (Kaavio 2.)

Kaavio 1. Sisällönanalyysin vaiheet

Kaavio 2. Yläluokkien muodostaminen

Yläluokat	Alaluokat
Vanhemmuuden tukeminen	Käytännön apu ja neuvot Omatyöntekijän tuki Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen Imetyksen tuki Lapsen kanssa oleminen Vanhemman havainnointi ja luottamuksen osoittaminen Positiivinen palaute Erilaiset menetelmät Ryhmätoiminta ("vanhemmuuskurssit") Isätyöskentely
Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen	Lapsen havainnointi Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen Ikätasoon sopivat lelut ja tilat Rytmit ja rutiinit Yhteinen tekeminen ja harrastukset Erilaiset menetelmät
Vuorovaikutus	Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen Omatyöntekijöiden tuki Ihmissuhteiden tukeminen myös vankilan ulkopuolella oleviin läheisiin Lapsen kanssa oleminen Vertaistuki perheiden kesken
Ympäristö	Turvallisuus Sijainti Kodinomaiset tilat Yhteisöllisyys Rytmit ja rutiinit Ulkoilumahdollisuudet ja leikkipaikka Rauhallisuus
Lapsien kokemukset äitien kertomana	Turvallisuuden tunne (äidin läsnäolo, tutut työntekijät, rauhallisuus) Rytmit ja rutiinit Ikävä muita läheisiä kohtaan Vertaisten kanssa olo

8 TULOKSET

8.1 Vanhemmuuden tukeminen

Aineiston analyysissa nousi monta kertaa esiin kokemukset vanhemmuuden tukemisesta perheosastolla. Vastauksissa toistui positiiviset kokemukset työntekijöiden ammattitaidosta ja henkilökohtaisesta tuesta. Tueksi nimettiin esimerkiksi apu ja neuvot arkisiin asioihin liittyen. Yhteistyö omatyöntekijän kanssa koettiin toimivaksi ja elämänmuutosta tukevaksi.

Aineiston analyysin perusteella merkittävintä vanhemmuuden tukemista perheosastolla oli arjen konkreettiset neuvot. Neuvot koettiin hyödyllisenä esimerkiksi lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä kysymyksissä, kuten nukkumisjärjestelyt ja imetys. Myös henkilökohtaiset keskustelut omatyöntekijöiden kanssa koettiin hyödyllisinä. Asiakkaat kokivat hyväksi sen, että henkilökunta ei liikaa puuttanut asioihin, jotka sujuivat heiltä itseltään.

Kyllä siellä sai tehdä vapaasti miten halusi, mutta sitten jostain vaikkamissään asennossa lapsi nukutetaan saatettiin neuvoa, että ehkä kannattaisi vaikka näin tai sitten ei ehkä kannata noin tehdä, mutta sitten kuitenkin se oli oma valinta, että sai kyllä sellaisia neuvoja ja sai noudattaakin niitä jos halusi.

Ekana ne tarkkaili, että miten osaan käsitellä lasta, mut sit ne näki että meillä menee hyvin et mä osaan ottaa huomioon kaikessa ensimmäisenä, et siitä se meni sitte, hyvin ne tukee.

Asiakkaat itse nimesivät vanhemmuuden tueksi perheosastolla sen, että saa olla lapsen kanssa, erilaiset ”vanhemmuuskurssit”, yhteisten harrastusten mahdollistamisen (vauvauinti, vauvasirkus) sekä käytännön avun. Vanhemmuuskursseilla viitattiin erilaisiin yksilötyön menetelmiin perheen kanssa, kuten Lapset puheeksi,

Masuvauva-materiaalit sekä Turva10, ja sen lisäksi vanhemmuuskurssilla on voitu tarkoittaa perheosastolla olevia vanhemmuusryhmiä.

Myös vertaistuki koettiin vanhemmuutta tukevaksi siinä mielessä, että sai keskustella samassa tilanteessa olevien äitien kanssa. Vertaistuki korostui internetin puuttuessa, kun pääsi vertailemaan tilanteita ja kysymään muilta äideiltä neuvoja. Isätyöskentely mainittiin myös muutamassa haastattelussa. Työskentely lapsen isän kanssa koettiin hyväksi ja sitä oli tarpeeksi. Yhden asiakkaan mielestä isää huomioitiin paikoin jopa enemmän kuin itse tuomiota suorittavaa äitiä.

Meillä ei nyt tietenkään mitään internettiä ollu et olis voinu kattoo että mikähän homma tää on tai miten tää pitää hoitaa tai jotain tommosta nii kaikki hampaiden pesut ja hampaiden tulemiset nii siellä sitten, et pitää ne hampaat pestäkin kun tulee se ensimmäinen ja tollasii asioita et en mä välttämättä olis tajunnu yksinäni.

Perheosaston tutut rytmit ja rutiinit koettiin tärkeäksi. Lapsen aikataulujen mukainen arki mahdollisti elämänmuutokseen keskittymisen täysin sekä loi pohjan päivärytmeille myös kotona, jos lapsi syntyi perheosastojakson aikana. Yksi haastatteluvastaavista koki, että taaperoikäisen lapsen kanssa sujui kaikki kotona, mutta paluu perheosastolle oli kuormittavaa ja sekoitti omia tuttuja rytmejä.

8.2 Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen

Haastatteluaineistossa moni asia viittasi lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviin teemoihin. Ehkä selkeimpänä nousi esiin lapsen havainnointi, niin äidin kuin henkilökunnankin toimesta. Lapsen havainnointi tuli ilmi äitien vastauksissa esimerkiksi niin, että he kertoivat lapsen kokemuksista turvallisuuteen ja läheisiin ihmissuhteisiin liittyen. Äidit kertoivat myös lapsen kehityksestä sekä normaalista päivärytmistä. Päivärytmeihin kuuluivat säännölliset ruokailut, ulkoilua sekä joka arkiamuinen, kaikille yhteinen aamupiiri.

Vastauksista ilmeni, että henkilökunta havainnoi lapsen käyttäytymistä, olemusta ja vuorovaikutusta arjen tilanteissa ja antavat tarpeen mukaan kehitystä tukevia

neuvoja. Perheet kävivät myös normaalisti äitiys- ja lastenneuvolassa, jossa havainnoidaan ja seurataan lapsen kasvua ja kehitystä. Joissain tapauksissa lapsen kasvua ja kehitystä seurataan vielä tarkemmin, säännöllisesti myös muiden viranomaisten piirissä, jos taustalla on esimerkiksi äidin päihteiden käyttöä raskausaikana.

Äidit itse kokivat, että lapsen kasvua ja kehitystä tukee perheosastolla erityisesti kodinomaiset tilat, ikätasoiset aktiviteetit ja lelut sekä mahdollisuus ulkoilla sekä leikkipaikalla että läheisessä metsässä. Myös erilaiset kivat tekemiset perheosastolla, kuten joulukorttien teko sekä yhteiset harrastukset, kuten vauvauinti ja vauvasirkus mainittiin vastauksissa. Osa jatkoi harrastuksia vielä siviilissä ja niiden koettiin tukevan myös arjen mielekkyyttä kotona. Haastatteluissa nousi esiin myös muutamia lapsen kehitystä ja vuorovaikutusta tukevia menetelmiä, kuten Vauvatus eli varhaista vuorovaikutusta tukeva leikkihetki, joka perustuu kehon liikkeisiin sekä Masuvauvamateriaalit, joita käytetään keskustelun tukena vanhemmuuden teemoissa.

No oli ainakin vauvasirkusta ja sitten oli tämä en mä tiedä onko se teille tuttu sellainen vauvatus juttu missä on loruja ja leikkejä meillä oli siellä yksi ohjaaja joka sitä vauvasirkusta ohjasi se oli kivaa.

Tuettiin aina lähtee harrastamaan lapsen kanssa, me käytiin vauvauinnissa. Ehkä tommoiset asiat onkin silleen auttanut ja jollain tapaa tänne tulevaisuuteenkin.

Äitien vastauksissa toistui kokemus siitä, että perheosastojaksolla ei oikeastaan ollut vaikutusta lapsen kasvuun tai kehitykseen, koska arki siellä on kodinomaista ja hyvin saman kaltaista kuin kotonakin. Ainoa ero, joka pystyttiin sanoittamaan, oli vankilan rajoittavuus siinä mielessä, ettei ollut mahdollisuutta mennä erilaisiin leikkipuistoihin tai muutenkaan spontaanisti muualle kuin vankilan alueelle.

8.3 Vuorovaikutus ja sen merkitykset

Vuorovaikutus oli suuressa osassa lähes kaikissa vastauksissa jollain tavalla. Tähän liittyy lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus ja sen tukeminen, vuorovaikutus omatyöntekijäparin kanssa, yhteisöllisyys perheosaston perheiden kesken sekä myös muiden ihmissuhteiden ylläpitäminen. Vastauksista näkyi kiitollisuus siitä, että on olemassa paikka, jossa saa suorittaa vankeustuomiota lapsen kanssa ja se oli äideille todella tärkeä asia. Varhaisen vuorovaikutuksen koettiin sujuvan hyvin perheosastolla, koska siellä ei ole mitään häiriötekijöitä. Varhaiseen vuorovaikutukseen sekä lapsen havainnointiin ja hoitamiseen asiakkaat kokivat saaneensa tarpeeksi tietoa niin henkilökunnalta kuin ”vanhemmuuskursseiltaakin”.

Jos vuorovaikutus ei täällä tuu hyväks ni ei se missään muuallakaa sit tuu, niin paljon on aikaa lapselle ja luulis että ei kotona silti vaikka miten ois kahestaa lapsen kanssa oo silti tämmöset olosuhteet.

Täällä oli varmaan joku vanhempainkurssi tässä, joo siinä keskusteltiin, että miten vaikka lasta lohdutetaan jos se pelkää yöllä ja mitä tekee... sitte että aina jos on joku kysymys vaikka lapsen asioista jostain että niin ne vastaa, ja jos ne ei tiää ite nii kattoo koneelta jostain.

Me käytiin justinsa hoivaryhmän kanssa käytiin tosi paljon myös läpi tätä vauvan arkea ja vuorovaikutusta ja tommosta ja vähän sama tuo masuvauva kurssikoulutus mitä meillä oli kun olin vielä raskaana, niin sieltä mä sain kyllä tosi hyviä vinkkejä myös.

Vuorovaikutus omatyöntekijöiden kanssa koettiin hyväksi. Erityistä kiitosta sai omatyöntekijöiden vähäinen vaihtuvuus sekä heidän osoittama luottamus, joka ilmeni esimerkiksi positiivisen palautteen antamisena itse asiakkaalle, ja myös eteenpäin vankilalle.

Omaohjaajat on mun mielessä melkein päivittäin, koska ne oli vähän niinkun mun oma äiti siellä auttamassa maailmaan uudestaan..ne sai mut kyllä uskoo, että mä oon sen arvoinen, että mä voin mennä eteenpäin. Mä sain niinkun hyvää palautetta niiltä aina, mikä sitten sai mut kasvamaan henkisesti vahvemmaksi ja... mulla on vaan positiivista kerrottavaa niistä.

Mulla oli tosi hyvät omaohjaajat toinen oli vähän semmoinen kenen kanssa pystyi heittää huumoria toinen oli tosi jämpä mutta osaava, erittäin osaava ja ajoi mun asioita ihan jopa vapaa päivinäkin...se hoiti mun asiat ihan alusta loppuun asti tosi hyvin, että suurin osa on hänen ansiostaan.

Myös yhteisöllisyydestä koettiin olevan hyötyä, niin lapselle kuin äideillekin. Vastauksissa yhteisöllisyydestä nousi esiin vahvasti äitien välinen vertaistuki, joka korostui internetin puuttuessa. Lapsille koettiin tärkeäksi ikätoverit ja muiden lasten seura, joskin muutama lapsi oli osastolla ollessaan sylivauvaikäinen, jotka tuskin huomasivat muita lapsia ollenkaan. Yhteisöllisyyden kerrottiin olevan myös niin sanotusti ”kaksipiippuinen juttu”, jolla viitattiin oman rauhan puutteeseen, kun soluasunnot pääsääntöisesti jaetaan muiden perheiden kanssa.

Vaikka palaute perheosastojakso kokemuksista oli pääsääntöisesti positiivista, niin myös kehitettävää löytyi. Asiakkaiden negatiivisissa kokemuksissa toistui koronan aiheuttamat haasteet vankeuden ulkopuolella olevien ihmissuhteiden ylläpitoon sekä omalta osaltaan myös vankilan rajoittavuus. Vankilaolosuhteissa ihmissuhteiden ylläpidon koettiin olevan hankalaa, koska käytössä oli usein vain tavalliset puhelut. Osalla myös puoliso/lapsen isä oli samaan aikaan suorittamassa tuomiota toisessa vankilassa ja heidän kokemuksensa mukaan eri vankiloiden yhteistyö ei aina toiminut. Haastatteluvastauksissa toistui myös kuitenkin positiivinen kokemus siitä, että perheosaston työntekijät yrittivät parhaansa koronan aiheuttamista haasteista huolimatta tukea asiakkaiden ihmissuhteita mahdollistamalla esimerkiksi perhetapaamisia sekä videopuheluita. Vastauksista tuli ilmi, että päätösvalta tapaamisista on kuitenkin ensikädessä vankilan johdolla eikä niinkään perheosaston työntekijöillä.

No nää työntekijät yrittää auttaa siinä aikalailta ja antaa puollot siihen, että jos tarvii täyttää lomahakemus ja nii laittaa siihen puollon täältä ja tukee niiku sitä ja toi vankilahan tuolta sen päättää.. mutta kyllä täältä saa kaikki puollot ja lausunnot ja apua siihen että pystyy (ylläpitämään ihmissuhteita), ja sithän on niiku johtajat, jotka näistä päättää.

8.4 Perheosaston ympäristö

Ympäristöön liittyvät vastaukset toistuivat myös usein aineistossamme. Ympäristö koettiin turvalliseksi, koska se on syrjäisellä paikalla ja vankilan valvomalla alueella. Kukaan ei maininnut, että ikinä olisi ollut mitään varsinaista turvattomuuden tunnetta, ja jos sellainen tulisi, niin vartijat ovat aina saatavilla. Monesti mainittiin myös ympäristön sekä henkilökunnan rauhallisuus, jotka loivat turvallista ilmapiiriä. Asiakkaat toivat esiin luottamuksensa henkilökunnan osaamiseen mahdollisissa konflikti- tai vaaratilanteissa.

Iso asia on se että se on siellä syrjässä, vaikka ei siellä mitään vankilan portteja olekaan, niin se tieto siitä ettei sinne ihan kuka vaan voi tulla lisää turvallisuutta, ja jos miettii sitä että meillä oli aina siellä aamusta iltaan työntekijät kuitenkin ja yölläkin oli vartijat jos jostain syystä tarvitsisin jotain yhteyttä ottaa. Aina oli joku, jolta kysyä ettei tarvitse sitten jäädä yksin kuitenkaan.

Kodinomaiset tilat sekä tutut rytmit ja rutiinit olivat selvästi merkittäviä asioita asiakkaille. Konkreettisesti ympäristöstä ja perheosaston tiloista mainittiin kivat lenkimahdollisuudet ja leikkipaikka lapsille. Myös sisätilojen koettiin olevan sopivat lapsille, kun on tilaa leikkiä ja tarjolla on paljon erilaisia ikätasoisia leluja. Ainoa kehitysehdotus tiloista liittyi vankilan puolella oleviin tapaamistiloihin, että ne voisi olla lapsiystävällisemmät.

8.5 Lapsien kokemukset äitien kertomana

Tavoitteenamme oli selvittää myös lasten kokemuksia perheosastojaksosta, joten jaoin haastattelukysymykset niin, että puolet niistä koski nimenomaan niitä. Koemme tärkeäksi sen, että myös pienen lapsen ääni tulisi kuuluviin, joten halusimme koota vielä näistä lapsien kokemuksista oman alaluvun. Edellisissä luvuissa on hieman lasten kokemuksia äitien kertomana sekä havainnoinnin avuin, mutta tässä vielä yhteenvetona muutama keskeinen huomiomme.

Vastauksissa korostui lapsen kokemus eri tavoin. Äidit kertoivat esimerkiksi lapsen turvallisuuden tunteesta perheosastojakson aikana. Äitien mukaan lapsien

turvallisuuden tunteeseen liittyi perheosastolla erityisesti äidin läsnäolo, tutut työntekijät ja heidän rauhallisuutensa. Myös joka päivä toistuvat rytmit ja rutiinit toivat ennakoitavuutta ja turvaa arkeen. Jokainen kertoi, että lapsella on ollut turvallinen olo perheosastolla. Äidit kertoivat, että perheosaston toiminnassa on lapsen etu keskiössä.

Sehän täällä on ihan keskeistä, joka asia menee periaatteessa lapsen ehoilla.

Lasten kokemukset nousivat esiin myös keskusteltaessa läheisistä ihmissuhteista ja perheosastojakson vaikutuksesta niihin. Äidit havainnoivat lapsissaan esimerkiksi ikävää muuta perhettä kohtaan sekä myös heidän käytöstään läheisten ihmisten kanssa. Lapset ikävöivät isää ja muita sukulaisia, ja sen huomasi esimerkiksi siitä, että lapsi osoittaa kuvaa jostain läheisestä tai pyytää saako soittaa heille. Perhetapaamisten jälkeen saattoi lapsista havaita normaalia enemmän ikävän tunteita sekä itkuisuutta, sekä ihmettelyä siitä, miksei aina voi tavata läheisiä. Perheosastojakso vaikutti läheisiin ihmissuhteisiin yhdellä lapsella myös niin, ettei hän luottanut miespuolisiin henkilöihin ollenkaan, kun perheosastojakson ajan oli nähnyt vain pääsääntöisesti naisia. Tämä näkyi äidin mukaan itkuisuutena ja pelkona niin, ettei lapsi uskaltanut olla miesten sylissä ollenkaan.

Äidit kertoivat myös, että lapset nauttivat muiden perheosastojaksolla olevien lasten kanssa olemisesta ja yksi koki, että lapsesta on tullut sosiaalisempi jakson aikana. Yksi äideistä toi ilmi, että taaperoikäisellä voisi olla aika yksinäistä ja tylsää, jos sattuisi niin, että perheosastolla ei olisi ikätovereita, vaan esimerkiksi vain sylivauvoja samaan aikaan.

8.6 Siviilielämään paluun tuki ja perheiden tulevaisuuden näkymät

Halusimme tutkimuksellamme selvittää, miten perheosasto tukee siviilielämään paluuta. Sitä kautta olimme myös hyvin kiinnostuneita siitä, miten perheet ajattelivat elämänsä muuttuneen ja mitkä heidän tulevaisuuden näkymänsä olivat. Nämä teemat eivät toistuneet niin laajasti aineistossa, että niistä olisi

muodostunut yläluokka aineiston analyysissä. Koemme nämä kuitenkin tärkeiksi tuloksiksi ja halusimme tuoda ne esiin. Tässä kappaleessa avaamme haastateltavien saamaa tukea perheosastojakson loppuessa sekä heidän nykyistä elämäntilannettaan ja tavoitteita lähitulevaisuudelle.

Kaikki haastateltavat kokivat, että he olivat saaneet tarpeeksi tukea siviilielämään paluuseen perheosastolta. Vastauksista nousi erityisesti henkilökohtaiset keskustelut osastolla ja koevapaudessa, käytännön apu esimerkiksi Kelan hakemusten kanssa sekä erilaisiin palveluihin ohjaaminen koevapauteen lähtiessä. Jokainen asiakas mainitsi, että heidät oli ohjattu perhetyön piiriin ja he olivat kokeneet sen hyödylliseksi. Myös A-klinikka ja lastensuojelu koettiin tärkeäksi tueksi kotiin palatessa. Koevapaudessa ollessa asiakkaat olivat pitäneet videokeskusteluja omaohjaajien kanssa.

(Perhetyö) oli hyvä varsinkin heti siihen alkuun kun mullahan oli niinku periaatteessa jäänyt pois koko normaali eläminen tai silleen niinku ja yhtäkkiä sitten hypätä niinku oikeaan maailmaan ja yksin asumaan ja yksin lapsen kanssa vaikka silleen olinkin periaatteessa varma että osaan hoitaa ja osasin hoitaa lasta mutta kuitenkin onhan se aika iso muutos.

Neljä viidestä haastateltavista kokivat, ettei perheosastojakso ollut niin merkittävä osa elämäntilanteen pysyvään muutokseen ja rikoksettomuuteen kuin lapsen saaminen ja vanhemmuus itsessään. Asiakkaat kokivat, että perheosastojakso mahdollisti uuteen elämänvaiheeseen keskittymisen ja lapsen kanssa olon, mutta motivaatio muutokseen on lähtenyt sisäisesti lapsen etua ajatellen. Yksi haastateltava kuitenkin koki, että juuri perheosastojakso muutti olennaisesti elämän suuntaa ja antoi eväitä tulevaan.

Se ei varmaan suoranaisesti ole perheosasto mikä on niitä (tulevaisuuden näkymiä) muuttanut, vaan ehkä se omakin muutoksen halu kun mä olin pitkään ajatellut ja halunnut päästä siellä vanhasta maailmasta pois mutta tää nyt oli vaan sellainen mahdollistava tekijä.

Tosi hyvin siellä (henkilökohtaisissa keskusteluissa) käytiin tilanteita läpi, siellähän sitä sitten oppii ajattelemaan päivä päivältä eri lailla asioita, miten tulevaisuudessa pitäisi olla ja tietenkin se kasvatti ihmisenä, kokonaisuudessaan tämä kokemus, oppi laittaa arvoja vähän eri järjestykseen, se ei ollut enää se hauskuus ja rikollisuus tai että saa rahaa, että voi ostaa mitä haluaa. Ne kaikki merkitykset

hävisi elämästä, tärkeimmäksi tuli se, että saa olla omien lasten kanssa ja vapautta olla omassa kotona.

Varhaiskasvatuksen palveluille ei ollut tarvetta kenelläkään haastateltavista siinä vaiheessa, kun he olivat menossa koevapauteen tai vapautumassa, koska lapset olivat vielä niin pieniä, mutta alustavaa keskustelua aiheesta käytiin. Muutama asiakas ilmaisi, että kertoisi varhaiskasvatuksen työntekijöille taustastansa ja perheosastosta, jos lapsi aloittaisi suoraan hoidossa. Tämän vuoksi he toivoivat opinnäytetyömme lisäävän ymmärrystä ja tietoa vankilan perheosastosta, jotta asiasta olisi helpompi keskustella ilman ennakkoluuloja. Yksi haastateltavista myös nosti esille sen, että jos lapsi osaa jo puhua, niin hoitopaikassa olisi erityisen tärkeää tietää millaisesta paikasta on kyse.

Halusimme selvittää opinnäytetyössämme, että mihin suuntaan asiakkaiden elämäntilanne on muuttunut vielä siviilissä. Kaksi viidestä haastateltavasta oli haastattelujen hetkellä toista kertaa perheosastolla. Molemmilla oli kuitenkin kyseessä niin sanotusti vanha rikos, joka oli tapahtunut ennen lapsen syntymää. Heidän elämäntilanteensa oli siis vielä samanlainen, koska he elivät arkeaan perheosastolla. Heidänkin vastauksistansa ilmeni kuitenkin, että kotiin päästäessä he odottavat elämältään tavanomaisia asioita ja lapsiperheenä elämistä ilman rikoksia. Molemmat tavoittelevat opintojen jatkamista siviilissä.

Mä haaveilen siitä että mä näkisin sen päivän, että kun lapsi on valmis menemään päiväkotiin ja, että mä olisin jossain työelämässä, haluaisin nähdä sen päivän kun mä tuun töistä, haen lapsen päiväkodista ja mennään yhdessä kotiin.

Kolmella muulla taas elämä oli nykyään heidän kuvailemanaan tavallista ja tasaista lapsiperheen arkea. Kaksi kolmesta opiskelee ammattia ja yksi aikoo jatkaa opiskeluja lapsien varttuessa. Haastateltavien kertoman mukaan rikollinen elämä on jäänyt lopullisesti taakse ja haaveet olivat arkisia asioita, kuten vakituisen työ, opiskelujen loppuun saattaminen tai lapsen varhaiskasvatuspaikka. Yksi haastateltavista koki, että perheosasto on ollut hänen pelastus ja siitä inspiroituneena hän tavoitteleeekin kokemusasiantuntijan pätevyyttä lähihoitajan tutkinnon lisäksi.

Sitten kun nuorimmainen lapsi vähän kasvaa niin sitten mä jatkaisin sen koulun, mulla on sitä noin vuosi jäljellä enää, sen mä oon aina halunnut viedä loppuun.. nyt mä tiedän, et mä oon niinku siihen valmis, niinku kaikin puolin.

9 EETTISET NÄKÖKOHDAT JA LUOTETTAVUUS

Eettisyys on yksi tutkimuksen pääperiaatteista. Eettinen tutkimus on hyvin tehty ja perusteltu sekä vastuullisesti toteutettu. Tärkeää on eettisyyden kannalta varmistaa, että haastateltavat ovat tietoisia siitä, mistä tutkimuksessa on kyse sekä siitä, miten tietoja käsitellään ja säilytetään. (Hyvärinen ym., 2017, s. 27.) Kiinnitimme erityistä huomiota jo ennen aineistonkeruuta siihen, kuinka varmistamme haastateltavien ymmärryksen heidän osallistumisensa vapaaehtoisuudesta, tutkimuksen tavoitteista ja heidän vastaustensa käytöstä, käsittelystä sekä säilytyksestä. Ratkaisuksi koimme hyvän haastattelun suunnittelun sekä selkeän saatekirjeen, jonka annoimme jokaiselle haastateltavalle ennen haastatteluun suostumista. Saatekirje on liitteenä lopussa (LIITE 2).

Teimme myös suostumuslomakkeen (LIITE 3), jonka täytti kuitenkin todellisuudessa vain ne kaksi, joita haastattelimme kasvotusten. Olisimme voineet pohtia etukäteen tapoja, joilla olisimme saaneet kaikilta suostumuslomakkeen täytettynä. Tapoja olisi voinut olla esimerkiksi sähköinen lomakkeen täyttö ja lähetys tai papereiden postitus. Jokaisen kanssa kävimme kuitenkin suullisesti läpi pääkohdat tutkimuksestamme aina haastattelun alussa.

Olemme molemmat todella kokemattomia suhteessa vankeuteen ilmiönä. Meillä ei ole omakohtaista kokemusta eikä aikaisempaa tietoa aiheesta, mutta olemme hyvin kiinnostuneita teemasta. Tämä on eettisyyttä ajatellen niin vahvuus kuin heikkouskin. Pidämme tätä vahvuutenamme, koska se mahdollisti avoimen ja uteliaan lähestymisen aiheeseen. Heikkous se voi olla siinä mielessä, jos tietämättömyyden vuoksi olemme käyttäneet esimerkiksi leimaavia käsitteitä

haastatteluissamme. Olemme pyrkineet varmistamaan, että arvostus tutkittavia kohtaan välittyi esimerkiksi keskustelemalla työn tilaajan kanssa sopivien termien ja käsitteiden käytöstä etukäteen sekä tekemällä huolellisen taustatutkimuksen aiheesta. Kävimme keskustelua etukäteen myös haastateltavien kulttuuritaustasta ja sen mahdollisista vaikutuksista haastatteluihin.

Teimme myös koehaastattelun ennen varsinaisia haastatteluja. Vielä koehaastattelun myötä emme tajunneet muokata haastattelukysymyksiä, mutta aineiston analyysin vaiheessa huomasimme, että meillä oli mukana myös kysymyksiä, jotka eivät liittyneet tarpeeksi vahvasti tutkimuskysymyksiimme. Koehaastattelun suurin hyöty oli meille varmasti opinnäytetyöparina haastattelemisen harjoittelu, ajankäytön suunnittelu sekä jännityksen lieventäminen.

Vangit ovat yksi esimerkki ihmisryhmästä, johon liittyvän tutkimuksen etiikkaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, potentiaalisen haavoittuvuuden vuoksi. Vangit ovat kuitenkin hyvin heterogeeninen ryhmä ja tulee muistaa, että lähtökohtaisesti haavoittuvuuden olettaminen voi johtaa myös ylivarovaisuuteen ja holhoamiseen. Tämä valitettavasti voi vaikuttaa henkilön omaan toimijuuteen sekä mahdollisuuteen omasta itsemäärättelystä. (Hyvärinen ym., 2017, s.250.) Pohdimme juuri vankeihin liittyvää etiikkaa jonkin verran etukäteen, mutta huomasimme nopeasti haastatteluissa jopa unohtavamme asiakkaiden niin sanotun vankistatuksen. Olemme itsekin äitejä ja keskustellessamme lapsiperheen arkeen liittyvistä asioista, ei vankeus itsessään tullut hirveästi esiin.

Vilka (2021, s. 155) kirjoittaa, että laadullista tutkimusta tehdessä tutkimuksen toteutus ei ole erillinen tapahtuma tutkimuksen luotettavuuden kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkijan oma rehellisyys, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tekemät valinnat, teot ja ratkaisut prosessin aikana. Tutkijan tulisikin arvioida tutkimuksensa luotettavuutta kaikkien valintojen kohdalla. Näin ollen tutkimuksemme luotettavuuteen vaikuttaa oma pohdintamme ja valintojen perustelut. Olemme pyrkineet tuomaan opinnäytetyössämme näkyväksi tekemämme valinnat ja perustelut niiden taustalla. Olemme myös arvioineet kriittisesti ratkaisujamme sekä käyttämiämme lähteitä koko prosessin ajan.

Työmme luotettavuuteen voi varmasti vaikuttaa myös haastateltavien pieni määrä. Tuomi ja Sarajärvi (2018, s.86–98) kuitenkin korostavat, että laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole mitenkään tilastollisesti yleistää tutkimuksesta ilmi tullutta tietoa. Aineiston niukkuus voi silti haastaa sitä, että kertooko tutkimus mitään ilmiöstä, jota ollaan tutkimassa. Laadullisessa tutkimuksessa kuitenkin erityisesti painottuu sen tärkeys, että tiedonantajat (haastateltavat) tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai heillä on kokemusta siitä. Tapauksessamme haastattelimme perheosastolla tuomiotaan suorittaneita vankeja, joten ei ole mahdollista, ettei heillä olisi kokemusta perheosastojaksosta, mutta vastauksiin vaikuttaa toki haastateltavien motivaatio sekä kyky ilmaista itseään. Vastauksiin vaikuttaa varmasti myös koronapandemia monin tavoin.

Huomasimme, että haastattelutavalla ja ympäristöllä oli merkitystä haastattelun kulkuun. Kaksi ensimmäistä haastattelua tehtiin perheosaston yleisissä tiloissa asiakkaiden toiveesta. Työntekijöillä oli mahdollisuus kuulla asiakkaiden vastaukset, joka voi olla syynä siihen, ettei välttämättä halua tuoda esiin kehityskohtia samalla tavalla. Näissä kahdessa haastattelussa oli myös pienet lapset mukana, jotka ajoin häiritsivät äidin keskittymistä ja keskeyttivät ajatuksen. Pohdimme myös, että voiko olla vaikutusta sillä, että yksi haastateltavista oli ollut vankilassa jo useita vuosia ja omien sanojensa mukaan ”näitä keskusteluja” oli ollut jo kylälästymiseen asti. Kyseinen haastattelu oli myös lyhyin kaikista viidestä.

Muutamalla haastateltavalla oli myös kulunut jonkin verran aikaa perheosastojaksosta ja koimme, että tietyllä tavalla ”aika kultaa muistot” ja arjesta ei muistanut enää luonnollisestikaan kaikkea. Jos pandemiatilanne olisi mahdollistanut sen, niin olisimme valinneet tutkimukseemme ensisijaisesti vasta koevapauteen lähteneitä vankeja juuri tästä syystä. Voi olla, että olisimme saaneet enemmän kehitysajatuksia perheosaston arjesta sekä tarkempia huomioita, jos jaksosta olisi ollut vähemmän aikaa. Nyt vastaukset saattoivat olla vähän suuripiirteisiä ja ne perustuivat vain asiakaan omaan muistikuvaan. Tämän lisäksi haastateltavat olivat asiakkaita, jotka pitivät vapaaehtoisesti vielä yhteyttä perheosaston työntekijöihin. Pohdimme sitä, että kokemukset olisi voineet olla erilaisia sellaisella, joka ei halua olla enää yhteydessä lähdön jälkeen. Etiikkaa ajatellen täytyy myös ottaa

huomioon kysymysten mahdollinen johdattelu, vaikka sitä pyrimmekin välttämään avoimilla kysymyksillä ja tietämättömyyden asenteella.

Kaksi haastattelua käytiin videopuheluna Teamsin kautta ja koimme tämän olevan toimiva valinta tilanteessa, jossa on pitkät välimatkat, pandemia-aika ja pieniä lapsia kotona kaikilla meistä. Etukäteen ajattelimme, että kaikista paras olisi haastatella kaikkia kasvotusten, jotta pystyisimme luomaan tilanteesta luottamukSELLISEN sekä luonnollisen. Yksi haastatteluista tapahtui asiakkaan toiveesta puhelimitse ja pohdimme, että se ei välttämättä ollut paras mahdollinen valinta. Mietimme, että ehkä haastattelusta olisi saanut enemmän irti, jos olisimme nähneet toisemme ja pystyneet sitä kautta rakentamaan luottamussuhdetta. Haastattelijan tehtävänä onkin luoda arvostava ilmapiiri, joka kannattelee haastateltavaa, silloinkin kun tämä kertoo vaikeista tunteista ja toisinaan harmiakin herättävistä asioista. Laadukkaan haastattelun synnyssä on kunnioittava kohtaaminen ensiarvoisen tärkeää. (Hyvärinen ym., 2017, s.32–252.)

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Meillä oli yhteensä kolme tutkimuskysymystä, joihin haimme vastauksia opinnäytetyöllämme. Tutkimuskysymyksemme olivat ”Millaisia ovat asiakkaiden kokemukset perheosastojaksosta?”, ”Miten vanhemmuutta tuetaan perheosastolla?” sekä ”Miten siviilielämään paluuta tuetaan perheosastolla?”. Koemme, että tulokset ovat kaikki vahvasti yhteydessä toisiinsa ja monet niistä vastaavat useampaan tutkimuskysymykseen kerralla.

10.1 Pohdinta tutkimuksen tuloksista

Vankilan perheosasto käsitteenä antaa vaikutelman vahvasta yhteydestä vankilaan ja rikosseuraamustematiikkaan. Olemme kuitenkin huomanneet

tutkimuksen edetessä, että yhteys perheosaston arjessa on todellisuudessa hyvin pieni. Haastatteluissamme vankeusrangaistus tai rikollisuus ei tullut ilmi juuri ollenkaan. Tätä huomiota tukee myös perheosaston lähijohtajan ajatus siitä, että osaston arjessa vankeuteen liittyvät kysymykset ohjataan tietoisesti vankilan henkilökunnalle (Henkilökohtainen tiedonanto, 12.8.2022).

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö naisvankien erilaiset elämäntilanteet ja haasteelliset taustat vaikuttaisi työskentelyyn perheosastolla, vaan päinvastoin. Perheosastolla tiedostetaan nais erityisyys ja sen mukana tuomat haasteet vanhemmuuteen ja varhaiseen vuorovaikutukseen. Näiden haasteiden vaikutuksia lapseen havainnoidaan ja tarjotaan yksilöllistä tukea perheen tarpeiden mukaan. Keskeiset tuloksemme liittyvätkin vahvasti juuri perheosastolta saatuun yksilölliseen tukeen ja henkilökunnan osaavaan havainnointiin.

Perheosasto voidaan nähdä ikään kuin pysähdyspaikkana, jonka turvallinen ja ennakoitava arki mahdollistaa vanhemmalle aikaa pohdiskella lapsen tarpeita ja muutosta elämässä (Wikgren, 2020). Tämä tiivistää hyvin sen, mitä haastatteluaineistossammekin nousi esiin. Asiakkaat kokivat, että perheosasto mahdollisti täyden keskittymisen varhaiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa ja uuteen elämäntilanteeseen sekä vanhemmuuteen. Myös perheosaston säännölliset rytmit ja rutiinit koettiin tärkeäksi. Päättelimme tuloksista, että erityisesti kun lapsi syntyy perheosastojakson aikana, niin perheosastolla luodut päivärytmit luovat pohjaa myös arjelle siviilielämässä.

Perheosaston fyysinen, psyykkinen sekä sosiaalinen ympäristö nousi merkittävästi esiin tutkimuksessamme. Fyysisesti perheosaston rauhallinen sijainti vankilan valvomalla alueella koettiin turvallisuutta lisääväksi tekijäksi. Kodinomaiset tilat, ulkoilumahdollisuudet sekä ikätasoiset lelut koettiin tärkeiksi lapsen kasvua ja kehitystä tukeviksi asioiksi. Psyykkisestä ympäristöstä nousi esiin tutun henkilökunnan rauhallisuus sekä vähäinen vaihtuvuus, joiden koettiin vahvistavan turvallisuuden tunnetta. Vertaistuki ja yhteisöllisyys perheiden kesken koettiin tärkeäksi erityisesti vanhemmuutta ja lapsen kehitystä tukevinä asioina.

Päätelimme analyysin tuloksista, että varhaiskasvatuskäisen lapsen ääni tulee kuuluviin erityisesti perheen havainnoinnin kautta. Lapsen hyvinvointia havainnoidaan perheosastolla pääasiassa samoin keinoin kuin muissakin lastensuojeluyksiköissä. Tärkeä elementti on havainnoida lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä lapsen kasvun ja kehityksen etenemistä. Henkilökunnan tulee olla tietoinen lapsien ikätasoisesta normaalista kehityksestä, jotta voi puuttua, jos perhe tarvitsee jonkinlaista tukea.

Mielestämme saimme haastatteluiden avulla tavoitteidemme mukaiset vastaukset jokaiseen tutkimuskysymykseemme, vaikka esimerkiksi siviilielämään paluun tukemisesta haastateltavilla ei tullut hirveästi mieleen mitään konkreettista. Päätelimme kuitenkin vastauksista, että suurin osa perheosastolla tehdystä työstä, kuten vanhemmuuden ja varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen sekä toistuvan päivärytmin ja rutiinien luominen valmistelevat perhettä siviilielämään. Jäimme pohtimaan miksi asiakkaat eivät maininneet esimerkiksi koevapauden suunnittelua ja siinä mietittyjä tukitoimia siviilielämään paluuta tukevaksi asiaksi. Keskustelimme tästä perheosaston työntekijöiden kanssa ja tulimme siihen tulokseen, että näkökulmat voi vaihdella sen suhteen, mikä asiakkaasta tuntuu tuelta ja mikä sitten taas rajoitukselta.

Pohdimme myös äitien kokemusta siitä, ettei perheosastojaksolla ollut minkäänlaista vaikutusta lapsen kasvuun ja kehitykseen, koska arki on samanlaista kuin kotonakin. Ajatteleminen, että tämä johtuu monestakin asiasta. Ensinnäkin perheosasto on hyvin kodinomainen lastensuojeluyksikkö, jossa pyritäänkin elämään tavanomaista lapsiperheen arkea, josta on vaikeaa löytää suuria eroavaisuuksia kodin arkeen verrattuna. Tämän lisäksi perheosastojaksot saattavat olla aika lyhyitäkin, ja lapset tosi pieniä, joten tämä vaikuttaa myös kokemukseen asiasta. Muutamalla myös lapsi syntyi perheosastojakson aikana, joten ei ole aiempaa tilannetta, johon verrata asiaa. Koemme myös, että arjessa tapahtuva lapsen kasvun ja kehityksen tuki ei välttämättä näy päälle päin tai sitä ei osaa sanoittaa.

10.2 Ammatillinen kasvu

Ammatillinen kasvu on psyykkisemotionaalista kasvua, jonka suuntana on aiempaa laajempi ammattilaisuus. Tähän liittyy yksilön henkinen, psyykkinen, sosiaalinen ja maailmankatsomuksellinen kasvu. Ammatillisessa toiminnassa on oleellista ammattieettinen pohdinta ja reflektio sekä tietoisuus omista eettisistä valinnoistaan ja niiden perusteluista. (Raatikainen ym., 2019, s.34.)

Eettisesti perusteltu oma sekä ammattialansa toiminnan reflektio korostuu myös sosionomin kompetensseissa (Arene 2017, 10). Tiivis yhteistyö työelämäkumppanin kanssa mahdollisti reflektoinnin rikollisuuteen, vanhemmuuteen sekä perheosaston teemoihin liittyen. Koemme, että koko opinnäytetyö prosessina on kasvattanut valtavasti kykyämme reflektoida sekä tarkastella asioita eri näkökulmista.

Ennen opinnäytetyöprosessia oli meillä vain vähän kosketuspintaa rikosseuraamusalasta ja sen asiakaskunnasta. Halusimme kuitenkin haastaa itseämme ja omaa ammatillista kasvuamme, lähtemällä tutkimaan meille entuudestaan vierasta ja yhteiskunnallisesti haavoittuvassa asemassa olevaa asiakasryhmää eli naisvankeja. Olemme kumpikin äitejä, joten koimme, että vanhemmuus on teema, joka kuitenkin yhdistää meitä perheosaston äiteihin. Vaikka opinnäytetyöprosessin aikana nousi toisinaan esiin arvostirriitoja haastateltavien aiemmasta rikollisesta elämäntyylistä, oli koskettavaa huomata miten vanhemmaksi tuleminen motivoi elämänmuutokseen. Vaikka ihmisen teot olisivat väärät tai tuomittavat, ei silti kukaan ihminen itsessään ole väärä.

Sosionomikoulutuksen tavoitteena on kouluttaa asiantuntijoita ihmisten hyvinvoinnin, elämänhallinnan ja osallisuuden tukemiseen ja edistämiseen. Sosionomin tulee myös ymmärtää lapsuuden ainutkertaisuus ja ottaa huomioon kaikessa työskentelyssä lapsilähtöisyys. Sosionomin tulee myös kaikessa toiminnassaan edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sekä huomioida lapsen ja perheiden asema ja tarpeet. (Arene, 2017, s. 15–16.) Opinnäytetyömme avulla olemme päässeet kuulemaan naisvankien ja heidän lastensa elämäntilanteista ja tarpeista. Mielestämme opinnäytetyömme peilaa myös yhteiskunnalliselta

asemaltaan haavoittuvassa asemassa olevien puolella olemista, joka on yksi sosionomin tärkeä kompetenssi.

Sosionomin kompetensseissa kohdassa asiakastyön osaaminen, korostetaan ammatillisen vuorovaikutussuhteen luomisen tärkeyttä (Arene, 2017, s. 10). Yksi suurimmista peloistamme opinnäytetyöprosessimme aikana oli, saisimmeko luotua luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen ja ilmapiirin haastattelutilanteissa. Koimme, että koehaastattelusta oli tässä kohtaa paljon hyötyä. Arvioimme myös, että meidän ennakkoluuloton ja avoin suhtautuminen aiheeseen edesauttoi luottamussuhteen syntymistä.

Koemme, että saavutimme opinnäytetyön kautta oman ammatillisen kasvun tavoitteemme. Tulevina ammattilaisina olemme rohkeampia ja tietoisempia kohtaamaan rikostaustaisia perheitä. Opinnäytetyömme kautta vahvistui myös halumme työskennellä sosiaalialalla heikossa asemassa olevien perheiden kanssa.

10.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Koemme, että haastattelu menetelmänä oli oikea valinta tutkimukseen. Haastattelu mahdollisti toivomamme avoimen keskustelun ja laajemmat vastaukset, kuin mitä olisimme itse osanneet kysyä tai etukäteen ajatella. Huomasimme kuitenkin sisällönanalyysia tehdessämme, että haastattelukysymyksiä oli muutama, jotka eivät olleet keskeisiä tutkimuskysymyksiin nähden. Olisimme voineet vielä tarkemmin suunnitteluvaiheessa miettiä, että jokainen haastattelukysymys vastaisi suoraan johonkin tutkimuskysymykseen ja viimeistään koehaastattelun jälkeen muokata kysymyksiä hieman. Nämäkin kysymykset kuitenkin laajensivat ymmärrystämme perheosaston asiakkaiden arjesta, ajatuksista ja toiveista niin osastolla kuin sen jälkeen vielä siviilissäkin.

Haastattelut menivät mielestämme yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaisesti. Pohdimme, että tavoitteet jopa ylittyivät luottamussuhteen luomisen suhteen, jota jännitimme etukäteen hieman. Saimme luotua arvostavan ja avoimen tunnelman haastattelutilanteisiin, joka mielestämme mahdollisti luottamuksellisesti herkistä

asioista keskustelemisen jopa etäyhteyksin. Ainoa tavoite, joka ei mennyt suunnitelmien mukaan oli haastateltavien määrä. Valitettavasti emme saaneet enempää haastateltavia tutkimukseen, koska perheosastolla oli silloin vain yli puolen vuoden tuomiota suorittavia äitejä koronapandemian vuoksi. Tämä tarkoitti meille sitä, että perheosastolta oli lähtenyt todella niukasti perheitä niihin aikoihin ja työntekijät säilyttivät lähteneiden yhteystietoja vain maksimissaan puoli vuotta. Olimme kuitenkin onnekkaita siten, että nämä haastateltavat pitivät vapaaehtoisesti vielä yhteyttä perheosaston työntekijöihin ja sitä kautta saimme heidän yhteystietonsa, vaikka vapautumisesta olikin kulunut yli puoli vuotta. Toisaalta myös aineistoa kertyi mielestämme riittävä määrä vastaamaan tutkimuskysymyksiimme.

Pohdimme opinnäytetyömme tärkeyttä tietoisuuden lisäämisen suhteen monessa kohtaa prosessia. Perheosaston arjesta tai asiakkaiden kokemuksista ei ole hirveästi tutkimustietoa saatavilla, joten koemme tärkeäksi lisätä sitä. Huomasimme tutkimustiedon vähyyden konkreettisesti, kun jouduimme käyttämään osin vanhempia lähteitä opinnäytetyössämme, kun olisimme toivoneet. Yritimme myös hyödyntää erilaisia tutkimuksia aiheesta, mutta niitä ei valitettavasti hirveästi ollut saatavilla. Olemmekin joutuneet kriittisesti arvioimaan käyttämiämme lähteitä koko prosessin ajan.

Eryteisesti toivomme, että varhaiskasvatuksen työntekijät saavat käsityksen perheosastosta ja sen asiakkaista, jotka ovat kaikki suurella todennäköisyydellä jossain kohtaa myös varhaiskasvatuksen asiakkaita. Muutamassa haastattelussa-kin tuli ilmi kokemus siitä, että jos perheosastolta lähtiessä lapsi olisi menossa lähiaikoina varhaiskasvatukseen, niin äidit kertoisivat työntekijöille taustastaan. Puhuva lapsi voi myös itse kertoa asioita esimerkiksi vartijoista tai muuten vankilasta, joita olisi hyvä ymmärtää hoitopaikassa. Tavoitteemme on lisätä tietoa ja sitä kautta vähentää teemaan liittyviä ennakkoluuloja.

Varhaiskasvatuslaki (L540/2018) määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteeksi toimia yhdessä lapsen sekä vanhemman kanssa ja vanhemman tukemisen kasvatustyössä. Ajattelemmekin, että varhaiskasvatuksen työntekijän olisi tärkeää kohdata vanhempi avoimesti ilman negatiivisia ennakkokäsityksiä vankeudesta tai

menneisyyden rikoksista. Koemme, että arvostavan yhteistyön kulmakivenä on ennen kaikkea kysyminen olettamisen sijaan, ja työntekijä voisikin kysyä vanhemmalta, kuinka toivotaan, että tausta otetaan huomioon. Välttämättä perheosastotausta ei vaikuta mitenkään yhteistyöhön varhaiskasvatuksessa, koska se on jo mennyttä. Varhaiskasvatuksessa työntekijän olisi hyvä tietää perheosaston olevan lastensuojeluyksikkö, joka on arjessa aika vähän kytköksissä vankilaan.

Jatkotutkimuksena pohdimme, että olisi mielenkiintoista, jos vankien lapsista tilastoitaisiin enemmän ja tehtäisiin laajempaa tutkimusta perheosastolla olon vaikutuksista perheisiin sekä uusintarikollisuuteen. Opinnäytetyön ohjaajamme perheosastolta toivat esiin myös oman näkemyksensä siitä, että perheosaston asiakkaat aloittavat usein varhaiskasvatuksen palvelujen käytön vasta kun lapset ovat vanhempia. Olisi kiinnostavaa tutkia, että pitääkö tämä paikkaansa ja sen mahdollisia syitä sekä seurauksia perheille.

Esittelemme opinnäytetyömme sen tilaajalle etäyhteyksin, ja linkki tapahtumaan jaetaan Kanta-Hämeen perhetyö ry:n Facebook sivuilla. Tavoitteemme olisi saavuttaa perheosaston työntekijöiden lisäksi myös rikosseuraamusalan sekä varhaiskasvatuksen työntekijöitä kuulemaan esittelymme. Tämä on suunnitteilla alkuvuodelle 2023. Esittelyn jälkeen Kanta-Hämeen perhetyö ry jakaa vielä valmiin opinnäytetyön raportin sivuillaan sekä tulostaa sen heidän perehdytyskansioonsa perheosastolle. Odotamme innolla opinnäytetyön esittelyä ja saamaamme palautetta sekä verkostoitumista alan ihmisten kanssa.

Haluamme esittää erityiset kiitokset kaikille haastateltaville luottamuksesta jakaa omia kokemuksia tutkimukseemme. Suuret kiitokset myös perheosastolle kaikesta ohjauksesta ja neuvonnasta koko prosessin ajan. Kiitokset myös koulullemme, joka mahdollisti tämän opinnäytetyön. Opinnäytetyöprosessi on ollut todella opettavainen kokemus meille molemmille ja toivottavasti se tuo uutta tietoa myös sen lukijoille.

LÄHTEET

- Arene. (2017). *Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren: Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä*. [Työryhmän selvitys]. Saatavilla 20.10.2022 https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_pitka_raportti_fin.pdf?t=1526901428
- Becker-Weidman, A., Shell, D. & Ritanen, L. (2008) *Auta lasta kiintymään: Vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa*. PT-kustannus.
- Duodecim. (2020). Kiintymyssuhdemallit. Saatavilla 30.9.2022 <https://www.terveyskirjasto.fi/odk00026>
- Enroos, R. (2008). *Vankila lapsuudessa - lapset vankilassa: Tutkimus lapsista, joiden elämää äidin vankeus värittää*. Rikosseuraamusvirasto. Saatavilla 10.8.2022 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6BztFTf5K/1_2008_Vankila_lapsuudessa_lapset_vankilassa.pdf
- Enroos, R. (2014). Lastensuojelua vankilassa: Instituutioiden tilat ja rajat vankilan perheosastolla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 79(2), 140–151.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014082733402>
- Enroos, R. (2021). Lapsisuhteet vankien elämässä. Teoksessa Kainulainen, S. & Saari, J. (toim.), *Suomalainen vanki: Arjen rakenteet ja elämänlaatu vankilassa* (s.241–262). Vastapaino.
- Ensi- ja turvakotien liitto. (i.a.). *Vankilan perheosasto*. Saatavilla 14.10.2021 https://ensijaturvakotienliitto.fi/kantahameenperhetyo/apua_sinulle/vankilan-perheosasto/
- Holliday, A. (2006). *Doing and writing qualitative research*. Sage publications.
- Hyvärinen, M., Nikander, P., & Ruusuvoori, J. (toim.). (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Kanta-Hämeen perhetyö ry. (i.a.). *Yhdistys*. Saatavilla 15.8.2022 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/kantahameenperhetyo/tietoa-meista/yhdistys/>

- Koivula, M. & Laakso, M. (2017). Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (s.86–102). Vastapaino.
- Koivunen, P. & Lehtinen, T. (2015). *Kasvu kiikarissa: Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille*. PS-kustannus.
- Korhonen, A. (2017). Varhainen vuorovaikutus. Teoksessa U. K. Paananen, S. Pietiläinen, E. Raussi-Lehto & A. Äimälä (toim.), *Kättilötyö: Raskaus, synnytys ja lapsivuodeaika* (s.324-330). Helsinki: Edita
- L1379/2010. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 30.12.2010/1379. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101379#P5>
- L232/2005. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609#P4>
- L417/2007. Lastensuojelulaki. 13.4.2007/417. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L3P13a>
- L540/2018. Varhaiskasvatuslaki. 13.7.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- L629/2013. Laki valvotusta koevapaudesta 23.8.2013/629. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130629>
- Laakkonen, E. (4.8.2021). *Naiserityinen työ vankilassa – mitä se tarkoittaa?* Rikosseuraamuslaitos. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/blogi/naiserityisnentyovankilassa-mitasetarκοittaa.html>
- Lapintie, A. & Sassi, T. (17.6.2020). *Milloin vankien lapset tulevat näkyviksi?* <https://www.krits.fi/2020/06/milloin-vankien-lapset-tulevat-nakyviksi/>
- Lönnerberg, S. (8.3.2021). *Miksi tarvitaan nais erityisyyttä ja nais erityisiä palveluita?* <https://www.krits.fi/2021/03/miksi-rikostaustaisille-naisille-tullisi-olla-erityisia-palveluita/>
- Mulligan, C. (2019). Staying together: mothers and babies in prison. *British journal of midwifery*, 27(7), 436–441.
- National offender management service. (2015). *Better outcomes for female offenders* [käsikirja]. Saatavilla 30.8.2022

- https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/457922/Better_Outcomes_for_Women_Offenders_September_2015.pdf
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys* (5., uud. p.). PS-kustannus.
- Opetushallitus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2022). Saatavilla 29.5.2022 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>
- Perris, C. (1996). *Ett band för livet: Bowlbys anknytningsteori och psykoterapi*. Natur och Kultur.
- Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. (2018). *Mitä vauva haluaa? varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa*. Lääkärilehti 21, s. 1345-1350. Saatavilla 19.9.2022 https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104312/mita_vauva_haluaa_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T., Vepsä, P., & Hyvärinen, H. (2019). *Ammattina sosionomi* (3. uud. p.). Sanoma Pro Oy.
- Rikosseuraamuslaitos. (30.8.2022). Hämeenlinnan vankila. Saatavilla 18.10.2022 <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/hameenlinnanvankila.html>
- Rikosseuraamusvirasto. (2008). *Naiset näkyviksi* [Työryhmän mietintö]. Saatavilla 13.9.2021 https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6Bzt9MvIM/3_2008_Naiset_nakyviksi.pdf
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J. E. (2015). *Stressin säätely: Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin*. PS-kustannus.
- Sinkkonen, J. (2004). Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. *Duodecim*, 120(15), 1866–73. <https://www.duodecimlehti.fi/duo94437>
- Sinkkonen, J. (2018). Kiintymyssuhteet elämänkaareissa (1. painos.). *Duodecim*.

- Sleed, M., Baradon T., & Fonagy, P. (2013). New Beginnings for mothers and babies in prison: A cluster randomized controlled trial. *Attachment & human development* 15(4), 349–367.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4066926/>
- Stakić, M. A., & Janković, A. V. (2022). The role of literary texts in relation to the development and respect of the child's identity. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*, 10(1), 107-115.
- Sääkslahti, A. (2018). *Liikunta varhaiskasvatuksessa* (2., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Tammi-Moilanen, K. (2020). *Naisvankiselvitys: selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta* [moniste]. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020. Saatavilla 19.11.2021 [https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti- ons/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys - Selvitys naisvankien olosuhteista%2C toiminnoista_web.pdf](https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti- ons/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2019). *Lapsi vanhemman mukana vankilassa*. Saatavilla 13.9.2021 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus/lapsi-vanhemman-mukana-vankilassa>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2022). Kiintymyssuhteen merkitys ja sen tukeminen. Saatavilla 31.8.2022 <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisen-henkilo-vanhempana/kiintymyssuhteen-merkitys-ja-sen-tukeminen>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (i.a). *Lastensuojelun käsikirja*. Saatavilla 23.9.2021 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vanhemman-vankeusrangaistus/lapsi-vanhemman-mukana-vankilassa/lapsiperheen-arkea-perheosastolla>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (toim.). (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valli, R. (toim.). (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus

Viitanen, P. (2013). The Health, Work Ability and Healthcare Needs of Finnish Female Prisoners. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Saatavilla 21.8.2020

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/68299/978-951-44-9206-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vilka, H. (2021). Tutki ja kehitä (5., päivitetty painos.). PS-kustannus.

Wikgren, J. (2020). Vauvatyötä vankilan perheosastolla. Teoksessa Henttonen, T., Sellergen, H., & Ruottinen, T (toim.), *Vauvatyön käsikirja* (s.68-75). (Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 5). Ensi- ja turvakotien liitto ry. https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/etl_vauvatyokasikirja_2020/s/15861904

LIITE 1. Haastattelurunko

ÄIDIN KYSYMYKSET:

Elämäntilanne:

- Miten näet tilanteesi muuttuneen perheosastolla olon aikana?
- Minkälainen elämäntilanteesi on nyt?

Arki:

- Minkälaista tukea sait päivittäiseen arkeesi perheosastolla, esimerkiksi päivärytmeihin, ruokailuihin, ulkoiluun, päivä- ja yöuniin tai vaikka raha-asioiden hoitoon?
- Miten vanhemmuutesi otettiin huomioon arjessa?
- Minkälaista tukea ja tietoa sait liittyen vuorovaikutukseen lapsen kanssa?
- Millaiseksi koit yhteistyön oman ohjaajasi kanssa?

Ihmissuhteet:

- Miten koet perheosastolla olon vaikuttaneen ihmissuhteisiisi, esimerkiksi puolisoon, lapsiin tai muihin läheisiin ihmisiin?
- Minkälaista tukea sait perheosastolla ylläpitääksesi ihmissuhteitasi?
- Millaisiksi kuvailisit ihmissuhteitasi nyt?

Turvallisuus:

- Kuinka turvalliseksi koit perheosastolla olon?
- Mitkä asiat liittyivät kokemukseesi turvallisuudesta perheosastolla?
- Minkälaiset asiat liittyvät turvallisuuteen juuri tällä hetkellä?

Tulevaisuus ja tuki:

- Miten uskot perheosastolla olon muuttaneen tulevaisuuden näkymiäsi?
- Minkälaista tukea sait perheosastolla vapautumiseen liittyen, esimerkiksi minkälaisiin palveluihin sinua on ohjattu?
- Minkälaisen tuen koit perheosastolla hyödyllisimmäksi?
- Mitä olisit kaivannut enemmän?
- Mihin suuntaan toivot elämäntilanteesi muuttuvan jatkossa? Minkälaisia haaveita sinulla on?

LAPSEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET:

Elämäntilanne:

- Millä tavoin ajattelet, että perheosastojakso on näkynyt lapsen kasvussa tai kehityksessä?
- Miten mielestäsi lapsen kasvua ja kehitystä tuettiin perheosastolla?

Arki:

- Minkälaisia lapsesi päivät olivat perheosastolla?
- Minkälaisia ne ovat nyt siellä kotona?
- Millä tavoin lapsen päivä on muuttunut siitä, kun lähditte perheosastolta?

Ihmissuhteet:

- Millä tavoin lapsesi osoittaa luottavansa läheisiin ihmisiin?
- Miten koit yhteisöllisyyden perheosastolla?

Turvallisuus:

- Minkä asioiden uskot liittyneen lapsen turvallisuuden tunteeseen perheosastolla?
- Entä nyt, mitkä asiat siihen liittyvät tällä hetkellä?

Tulevaisuus ja tuki:

- Minkälaisiin palveluihin teitä on ohjattu koevapauteen lähdön yhteydessä, esimerkiksi neuvola, varhaiskasvatus yms.?
- Mistä palveluista olette saaneet tukea lapsesi kanssa?
- Mihin suuntaan toivot lapsesi elämäntilanteen muuttuvan tulevaisuudessa...esimerkiksi läheisten ihmisten, päivähoidon tai vaikka koulun suhteen?

LIITE 2. Saatekirje

SAATEKIRJE

Hyvä vastaanottaja,

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Toteutamme tutkimuspainotteisen opinnäytetyön yhteistyössä Vanajan vankilan perheosaston ja Kanta-Hämeen perhetyö ry:n kanssa.

Tavoitteena on tuottaa yhteistyökumppanillemme tietoa asiakkaiden kokemuksista, jotta perheosaston toimintaa voitaisiin kehittää paremmaksi.

Tarkoituksenamme on selvittää, miten perheosastojakso on muuttanut elämäntilannettanne ja miten se on mahdollisesti muuttunut vielä siviilissä. Haluaisimme kuulla kokemuksianne myös siitä, miten perheosastojaksolla tuetaan siviilielämään paluuta sekä vanhemmuutta.

Tutkimusaineisto kerätään haastatteluiden avulla. Haastattelussa on ennakoon mietityt kysymykset, jotka esitämme kaikille haastateltaville, mutta haluamme kuulla ajatuksiasi ja kokemuksiasi mahdollisimman avoimessa keskustelussa.

Pyrimme saamaan järjestettyä haastattelut kasvotusten, jos pandemiatilanne sen sallii. Voimme haastatella teitä myös Vanajan vankilan suojatun videoyhteyden välityksellä, riippuen sen hetkisistä koronarajoituksista, teidän toiveistanne sekä asuinpaikastanne.

Ajankohta haastatteluille sovitaan yksilöllisesti, aikavälillä joulukuu 2021-maaliskuu 2022. Haastatteluun osallistuminen on luottamuksellista ja täysin vapaaehtoista, eikä nimenne käy ilmi tutkimuksessa. Valmiissa opinnäytetyössä ei tule olemaan tunnistettavia tietoja haastatteluun vastanneista, eikä ketään voi tunnistaa vastauksista.

Toivomme kovasti, että saamme kuulla kokemuksianne! Vastaamme myös erittäin mielellämme, jos teille tulee mitään kysyttävää koskien opinnäytetyötä ja sen toteutusta.

Ystävällisin terveisin:

Rosita Hagert & Matilda Hänninen

Helsingissä 1.10.2021

LIITE 3. Suostumuslomake

SUOSTUMUSLOMAKE

Teemme tutkimuspainotteista opinnäytetyötä, koskien Vanajan vankilan perheosastolta koevapauteen lähteneiden äitien kokemuksia osastojaksosta. Tavoitteena on selvittää haastattelujen avulla kokemuksia toteutuneen osastojakson tuomista muutoksista nykyiseen elämäntilanteeseen. Haastattelut nauhoitetaan, eikä nauhoitteita kuuntele kukaan ulkopuolinen. Kaikki opinnäytetyön julkinen aineisto on täysin anonyymiä, eikä siitä ole mahdollista tunnistaa ketään. Tutkimuksen valmistuttua kaikki haastattelumateriaali, mukaan lukien nauhoitetut haastattelut, tullaan hävittämään. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista eikä siihen kieltäytymisestä tai sen keskeyttämisestä aiheudu haastateltavalle kielteisiä seuraamuksia. Valmis opinnäytetyö julkaistaan THESEUS- palvelussa, josta sen voi käydä lukemassa.

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen suostun osallistumaan haastatteluun sekä annan luvan käyttää vastauksiani opinnäytetyössä. Minulle on selkeästi kerrottu opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet sekä tutkimuksen toimintatavat. Ymmärrän oman oikeuteni keskeyttää tutkimus missä tahansa vaiheessa, syytä ilmoittamatta.

Allekirjoitus

Päiväys

Nimen selvennys

Jos teille tulee mitään kysyttävää koskien opinnäytetyötä ja sen toteutusta, vastaamme mielellämme!

Rosita Hagert
rosita.hagert(a)student.diak.fi

Matilda Hänninen
matilda.hanninen(a)student.diak.fi